

Кліффорд Гольдштейн

ВІСТКА НАДІЇ для СУЧАСНОГО СВІТУ

Київ 2021
«Джерело життя»
Видавничий

УДК 274/278

Г63

Гольдштейн Кліффорд

Вістка надії для сучасного світу. – К: Джерело життя, 2021. — 128 с.

ISBN 978-5-00126-178-0

Наведені біблійні тексти з Біблії перекладу Р. Турконяка.

ISBN 978-5-00126-178-0

© 2021, видавництво «Джерело життя»

ЗМІСТ

Розділ 1. Великий розрив, Велике стискання, Велике замерзання	4
Розділ 2. Люди і ангели.....	30
Розділ 3. Страх Божий.....	59
Розділ 4. «Година Його суду»	75
Розділ 5. «Адже за шість днів...»	88
Розділ 6. «Упав, упав великий Вавилон...»	104
Замість епілогу	126

РОЗДІЛ 1

ВЕЛИКИЙ РОЗРИВ, ВЕЛИКЕ СТИСКАННЯ, ВЕЛИКЕ ЗАМЕРЗАННЯ

Ось уже протягом багатьох років Голлівуд невтомно створює фільми про кінець світу чи принаймні про кінець відомого нам світу. «Армагеддон» (1998), «Зомбіленд» (2009), «Шалений Макс: дорога гніву» (2015), «Це кінець» (2013), «Гренландія» (2020) – ось лише деякі з них. Вони пророкують усім нам доволі похмурі перспективи. І коли з появою COVID-19 голлівудська апокаліптична фантастика впритул наблизилася до реального життя, з'явилося відчуття незахищеності.

Однак навіть якщо не брати до уваги фантастику, сучасна наука також описує доволі похмуре майбутнє. На думку вчених, рано чи пізно нашому Всесвіту – не тільки Землі, а й Усесвіту! – настане кінець. Як саме? Залежно від того, які цифри використовують учені у своїх рівняннях, деякі теорії передбачають можливий розпад Усесвіту внаслідок його розширення (Великий розрив), інші ж прогнозують його колапс через імовірний початок процесу стискання (Велике стискання). За

найпопулярнішим сценарієм Усесвіт може просто «перегоріти», і настане його тепла смерть (Велике замерзання). «Сьогодні, – писав Пол Девіс, – Усесвіт сяє завдяки щедрим запасам ядерної енергії. Проте надійде час, і цей цінний ресурс вичерпається. І ері світла на завжди настане кінець»¹.

Великий розрив, Велике стискання, Велике замерзання – будь-який із цих сценаріїв не здається обнадійливим для нашого світу, чи не так?

Біблія теж провіщає кінець світу, але зовсім інакше, ніж Голлівуд або вчені. Ось лише кілька біблійних висловлювань щодо нашого майбутнього: «Адже буде нове небо і нова земля, і не згадають попереднього, і не прийде воно на їхнє серце» (Ісаї 65:17). «Ми за Його обітницею чекаємо нових небес і нової землі, в яких проживає праведність» (2 Петра 3:13). «І я побачив нове небо і нову землю. Бо перше небо і перша земля проминули, і моря вже не було. І я побачив святе місто, новий Єрусалим, що сховався з неба від Бога, приготований, наче наречена, прикрашена для свого чоловіка» (Об'явл. 21:1, 2). А ось один із прогнозів, який найбільше вселяє надію: «І Він обітре кожен сльозу з їхніх очей, і більше не буде смерті, ні страждань, ні голосіння, ні болю, – вже більше не буде, бо перше минулося» (Об'явл. 21:4). Не схоже на Великий розрив або Велике стискання, чи не так? І на зображене в «Зомбіленді» майбутнє також.

Так, наука і Біблія погоджуються в одному: наш світ у тому вигляді, яким він є, не вічний. Надійде час – і все

¹ Paul Davies. *The Last Three Minutes* (New York: BasicBooks. 1994). Рр. 49, 50.

зміниться. А що буде з нами і нашими рідними? Чи стане крах цього світу кінцем і нашого буття? Великий розрив, Велике стискання, Велике замерзання – схоже, що жоден із цих варіантів не залишає нам надії на виживання, чи не так?

Єдине, що несе із собою кінець світу, – загибель і вічне небуття, цілковите забуття для кожного, хто будь-коли жив або житиме. Отже, це наводить на думку, що всі ми нікчемні, як і наше життя, що ми не більш значущі, ніж хмара космічного пилу. «Чи повинен я знову заявити вам про цілковиту беззмістовність культури, науки, мистецтва, добра, істини, краси, справедливості, – писав іспанець Мігель де Унамуно, – усіх цих гарних концепцій, якщо врешті-решт через чотири дні або через чотири мільйони століть – неважливо, через який проміжок часу, – не буде людського розуму, щоб оцінити цю цивілізацію, науку, істину, красу, справедливість і добро, а також усе інше?»²

Біблія ж, навпаки, пророкує зовсім інше майбутнє для світу і, що найважливіше, для нас: Нове Небо і Нову Землю. Однак це пророцтво спонукає замислитися над тим, що станеться з колишніми Небом і Землею. Що станеться з ними і з нами – тими, хто живе під цим небом і на цій Землі? Відповідь вселяє надію. Нинішні небо і Земля будуть очищені від усього смертоносного, замінені Новим Небом і Новою Землею і населені людьми, які житимуть вічно, не зазнаючи гріха, страждань, хвороби і смерті. Цю нову реальність нам важко уявити, оскільки нинішній світ зовсім інший.

² Miguel de Unamuno. *Tragic Sense of Life* (New York: Dover Publications, 1954). P. 96.

Однак Писання свідчить, що перед тим, як усе це відбудеться, світ зазнає жахливої кризи, порівняно з якою зблякнуть голлівудські картини про кінець світу. Біблійний пророк Даниїл застерігає: «І буде час скрути – скрути, якої не було, відколи постав народ на землі, аж до того часу» (Дан. 12:1). А з огляду на COVID-19, хто засумнівається в тому, що криза може охопити увесь світ в одну мить? У кого немає відчуття, що вже наявна, пов'язана з пандемією криза може виявитися початком лих і що попереду нас очікує ще гірша ситуація?

Згідно з Біблією, нас справді чекає щось гірше. Однак водночас Бог обіцяє не залишити нас напризволяще. Оскільки «так Бог полюбив світ, що дав Свого Єдинородного Сина, щоб кожний, хто вірить у Нього, не загинув, але мав життя вічне» (Івана 3:16). Ми не приречені на животіння в безнадії, без застереження, без звільнення – нехай не від випробувань, але принаймні від відчаю і загибелі, які спіткають багатьох в останні дні історії нинішньої Землі.

Хоч самі біблійні пророки пройшли через різні труднощі життя – хвороби, розчарування, війни, природні катастрофи, в'язниці, вигнання, тортури, – усе те, чим загрожує нам прийдешній час, – однак вони знову і знову писали про Божу любов і доброту. Дві з половиною тисячі років тому пророк Ісаї сповістив: «Зрушаться гори. Ні, твої пагорби не пересунуться, так і не забракне тобі того милосердя, що від Мене, і не буде порушений завіт твого миру! Адже так сказав Господь, Який тебе милує» (Ісаї 54:10). Майже три тисячі років тому автор біблійних псалмів співав: «Прославляйте Бога небесного, бо навіки милість Його!» (Псал. 136:26).

Переживши тюремні злигодні, неміч, ненависть з боку недоброзичливців, гнів натовпу, злидні, голод, холод, апостол Павло, який жив у світі, котрий ще майже дві тисячі років не знатиме анестезії, зміг написати: «Але Бог виявляє Свою любов до нас тим, що Христос за нас помер, коли ми були ще грішниками» (Римл. 5:8).

Інакше кажучи, хоч деякі й намагаються використувати зло, що панує в нашому світі, як привід для заперечення існування Бога або невизнання Його любові, біблійні автори в цьому навіть не сумнівалися, оскільки знали Господа й особисто відчували Його любов. Один із проявів Божої любові полягає в тому, що Господь застерігає людство щодо майбутнього, щоб ми могли приготуватися до нього. І, якщо Він робив це в давнину щодо Ізраїлю та Юдеї (багато біблійних книг містять пророцтва про те, що очікує ці держави) – порівняно невеликі царства, то наскільки ж імовірніше, що Бог попередить увесь світ і дасть нам змогу підготуватися до майбутніх подій, бо, як каже Біблія, «буде час скрути – скрути, якої не було, відколи постав народ на землі, аж до того часу» (Дан. 12:1)?

І Він це зробив. Зазначені вище застереження ми знаходимо в книзі Об'явлення – останній книзі Біблії. Такими застереженнями є вістки трьох ангелів, так звана Трьохангельська вістка. Хто ці ангели? Що це за вістки? Про що вони застерігають наш світ, з яким, абсолютно очевидно, відбувається щось не добре? І, найголовніше, яку надію на майбутнє (на відміну, наприклад, від Великого замерзання) вона нам дає?

Правителі і влади

Кого з нас не охоплює почуття побожного трепету від споглядання незліченної кількості зірок над головою безхмарної ночі далеко від міських вогнів? Насамперед вражає їхнє число, чи не так? Та навіть найяснішої ночі, коли зірки яскраво сяють, чи багато ми їх бачимо порівняно з реальною кількістю? Ми бачимо менше, ніж краплю в морі.

Підраховано, що у Всесвіті може бути до двох трильйонів галактик. Трильйонів! І це не остаточний підрахунок. Кожна галактика в середньому налічує близько ста мільярдів зірок. Якщо сто мільярдів помножити на два трильйони, то отримаємо неймовірне число. І досі астрономи продовжують відкривати так звані екзопланети – планети, які переміщуються по орбітах навколо своїх зірок так само, як обертаються планети нашої Сонячної системи навколо Сонця, нашої зірки. Згідно з даними НАСА, уже виявлено приблизно чотири тисячі екзопланет³. Це все, що здатні побачити вчені, принаймні сьогодні. Якщо кількість екзопланет хоча б приблизно відповідає числу зірок або навіть галактик (тобто по одній екзопланеті на галактику), то вже при такому мінімальному припущенні кількість планет у Всесвіті не піддається лічбі.

Отже, доходимо висновку: найімовірніше, ми не самотні у Всесвіті, у ньому існує й інше життя. Колись у межах НАСА була створена організація, що отримала назву «Пошук позаземного розуму» (*SETI – Search for*

³ <https://exoplanets.nasa.gov/faq/6/how-many-exoplanets-are-there/>

Extraterrestrial Intelligence). Її завдання – пошуки життя за межами Землі. Іронія в тому, що, доки сумлінні співробітники *SETI* скеровують свої хитромудрі прилади в небо, прагнучи отримати повідомлення від позаземної цивілізації, написана тисячі років тому Біблія повідомляє не тільки про існування «інопланетного життя», а й розповідає про його моральний аспект. Тобто Святе Письмо говорить про те ж, що нам підказує здоровий глузд: у цьому безмежному Всесвіті ми не самотні.

Нижче наведені деякі біблійні уривки про існування життя за межами Землі: «Щоб тепер через Церкву могла виявитися правителям і владам на небесах багатогранна Божа премудрість» (Ефес. 3:10). Тут згадуються «правителі» і «влади» «на небесах», тобто поза межами нашої планети. Ще більш інтригує в цьому уривку те, що ці правителі і влади щось дізнаються про Бога з того, що відбувається на Землі з Божою Церквою.

Ось інший уривок: «Адже наша боротьба не з тілом і кров'ю, але з початками, з владами, зі світовими правителями темряви цього віку, з піднебесними духами злоби» (Ефес. 6:12). Дивовижно! Тут наведені такі деталі, до відкриття яких *SETI* навіть ще не наблизилася. Увищенаведеному уривку йдеться про «нашу боротьбу». З ким? З духовними силами зла на Небесах. З огляду на це, можна дійти приголомшливих висновків. Інше життя у Всесвіті не лише існує, а й від якоїсь його частини походить зло. І це зло спрямоване проти нас, жителів Землі.

Наведемо ще один біблійний уривок: «В Ньому створене все, що на небі й на землі, – видиме й невидиме, – чи престולי, чи панування, чи початки, чи влади, – все

через Нього і для Нього створене» (Колос. 1:16). У тексті йдеться про Ісуса як Творця (див. Івана 1:1–3) усього, що на небесах і на Землі, «видимого і невидимого.

У деяких місцях книги Об'явлення ця думка висловлена ще конкретніше:

І сталася війна на небі: Михайл і його ангели розпочали бій зі змієм. І змій воював, і його ангели. І не перемогли: не знайшлося для них більше місця на небі. І скинутий був великий дракон, давній змій, що зветься диявол і сатана, що обманює весь світ; скинутий він був на землю, і його ангели були скинуті з ним... Тому веселіться, небеса, і ті, що живуть на них! Горе землі й морю, бо до вас зійшов диявол, який у великій люті, знаючи, що має обмаль часу! (Об'явл. 12:7–9, 12).

Отже, про що ж говорить Біблія? По-перше, ми не самотні у Всесвіті. Існує й інше розумне життя, і з огляду на масштаби космосу це не повинно нас дивувати. Дивним була б відсутність іншого життя у Всесвіті. По-друге, частина цих розумних істот вороже налаштована щодо Бога, несе із собою зло й намагається нав'язати його нам. Якщо «сталася війна на небі» і якісь її учасники були скинуті на Землю, то чи варто дивуватися ворожнечі й ненависті в нашому світі? Наведені біблійні уривки розкривають те, що називають Великою боротьбою – боротьбою між добром і злом, яка, розпочавшись на Небі, розвинулася тут, на Землі.

Люди незалежно від своїх релігійних переконань або їх відсутності можуть відчувати цю боротьбу між

добром і злом, яка точиться в нашому світі, навіть якщо вони не знають її деталей або обставин виникнення. Поет Т. С. Еліот писав:

*Світ обертається, і світ змінюється,
Але не змінюється лише одне;
За всі мої роки не змінюється лише одне –
Як не приховуй, одне залишається незмінним:
Одвічна боротьба Бога і зла⁴.*

Навіть переконаний атеїст Фрідріх Ніцше писав: «Підсумуємо: між обома протиставленими цінностями – “добром і злом” – на Землі точиться тисячолітній смертельний бій; і хоч друга цінність, безумовно, уже давно взяла гору, проте й досі ще є місця, де результат боротьби поки не передбачуваний»⁵.

Говорячи про боротьбу між добром і злом, богослов Майкл Браун дав їй визначення: «космічний конфлікт»⁶. Інший богослов, Джон Пекхем, назвав свою книгу, присвячену цій темі, «Теодіцея любові: космічний конфлікт і проблема зла»⁷. Що таке теодіцея? Це спроба дати відповідь на запитання, яке бентежить кожного, хто вірить у Бога: якщо Господь добрий, люблячий і могутній, то чому у світі стільки зла? Як ми побачимо, Трьохангельська вістка містить у собі відпо-

⁴ T. S. Eliot. *The Rock* [Електронний ресурс] // Режим доступу до ресурсу: <https://books.apple.com/us/book/the-rock/id>

⁵ Frederick Nietzsche. *The Genealogy of Morals* (1887). P. 16.

⁶ Michael Brown. *Job: The Faith to Challenge God* (Peabody, Mass.: Hendrickson Publishers. 2019). P. 30.

⁷ John C. Peckham. *Theodicy of Love: Cosmic Conflict and the Problem of Evil*, Kindle edition (Grand Rapids: Baker Publishing Group. 2018). P. 4.

відь на це запитання, — можливо, найважливіше з усіх, які тільки може поставити людина.

Небезпеки любові

Здебільшого люди люблять собак (крім тих, звичайно, у кого був негативний досвід взаємодії з ними). Зрештою, собаки доброзичливі, вони прив'язуються до людини, вірні й віддані їй. Можна сказати, що певною мірою, наскільки собака здатна виявляти почуття, вона любить людину. Бачачи знайому людину, собака махає хвостом від радості зустрічі. Усе це сприяє дружбі собак і людей. Деяких собак — їх називають собаками-помічниками — використовують у терапевтичному лікуванні хворих, які мають емоційні розлади. Виявляється, собаки здатні приносити людям відчуття спокою і затишку!

Звичайно, собаки можуть спричинити неприємності: вкусити людину, зіпсувати килим, подряпати меблі, погризти щось цінне. До того ж необхідно витрачати гроші на ветеринарний догляд за тваринами та їхнє харчування. Усім власникам собак, навіть найбільш пристрасним їх любителям, часом спадає на думку: «А чи справді собака вартий усіх цих клопотів?»

Однак уявімо, що ваш собака жодного разу не забруднив килима, не зіпсував меблів, ніколи нікого не кусав і турбота про його здоров'я не коштувала вам ані копійки. Кому б не хотілося мати таку тварину?

А що можна сказати про собаку-робота Айбо, виготовленого компанією *Sony*? Слово «айбо» японською означає «товариш», і, за словами розробників, Айбо —

«справжній товариш із реальними емоціями та інстинктами. Завдяки любові й увазі свого господаря пес згодом стане справжнім другом і товаришем в іграх».

Не забувайте, ідеться про робота!

«Айбо справді володіє почуттями та інстинктами, запрограмованими в його мозку, – розповідає про робота розробник. – Він прагне виконувати такі дії, до яких спонукає його інстинкт. Якщо пес задоволений, рівень радості підвищується. Якщо ні, він сумує або сердиться. Подібно до живої істоти Айбо вчиться досягати бажаного. Він може енергійно перебирати лапами, виявляючи ознаки невдоволення, коли йому не приділяють уваги. Реакція людини на притаманні йому почуття значною мірою впливає на особистісний ріст пса... Хоч Айбо виготовлений із пластику, живиться енергією від батареї, а замість нервової системи в нього інтегровані електромережі, утім, він повністю уособлює товариша, який знає, відчуває і любить»⁸.

Почуття? Інстинкти? Бажання? Ось вам приклад перебільшень у рекламі! У собаки-робота анітрохи не більше почуттів, інстинктів і бажань, ніж у вашого кухонного умивальника. Стверджувати, начебто Айбо «є товаришем, який знає, відчуває і любить», означає наділяти характеристиками розумної істоти пластик і метал. Учені тільки-но прийшли до розуміння того, як жива тканина, клітини мозку можуть забезпечувати (утворювати – назвіть, як хочете) почуття і бажання, і очікується, що ми повіримо, начебто в Sony створи-

⁸ http://www.robotbooks.com/sony_aibo.htm

ли собаку-робота, здатного демонструвати любов, радість і щастя? Тільки не забувайте заряджати батарейки – і любов, щастя і прихильність фонтаном заб'ють з монтажних плат, силіконових чипів і пластику подібно до фотонів світла. Ця ідея викликає усмішку. Вважати виляння хвостом собаки-комп'ютера вираженням щастя – усе одно що наділити моральною чесністю нулі й одиниці в комп'ютерній програмі, яка відфільтровує неприйнятний контент в Інтернеті.

Якщо вас залишає байдужим ідея собаки-робота, який демонструє «прихильність» і «любов», і якщо ви не хочете, щоб Айбо замінив вашого вихованця з плоті та крові – за наявності всіх можливих проблем, – тоді вам має бути зрозуміла сутність Великої боротьби. Замість того щоб сконструювати роботоподібних істот (чи ангелів небесних, чи таких земних істот, як люди), Бог наділив нас моральним почуттям, а також здатністю любити Його та інших людей. Ця здатність передбачала свободу, оскільки справжня любов виявляється тільки в умовах свободи. Любов із примусу не є любов'ю. Бажаючи, щоб люди любили Його по-справжньому, Бог наділив їх свободою. Справжня свобода – це завжди ризик. Біблія, наприклад, розповідає про те, як скористався цією свободою ангел на ім'я Люцифер:

Я тебе поставив з херувимом на святій Божій горі, ти був посеред палаючого каміння. Ти був бездоганний у твоїх днях, від дня, в який ти був створений, аж доки не знайдено неправедності в тобі (Єзек. 28:14, 15).

Люцифер був небесною істотою, ангелом, створеним Богом. Яким же створив його Бог? «Ти був бездоганим на своїх дорогах з того дня, як ти був створений». І що ж сталося із цією досконалою істотою? «Знайдене беззаконня». Виявилось беззаконня в тому, кого Бог створив «бездоганим»? Як таке можливо? Лише в умовах свободи, моральної свободи. Люцифер нею зловживав.

Той самий принцип можна бачити й у перших розділах Біблії, де розповідається про створення Богом життя на Землі. Процес творіння завершився створенням Адама і Єви за образом Божим: «І створив Бог людину – за Божим образом створив її; Він створив їх чоловіком і жінкою» (Бут. 1:27). І коли творіння завершилося, Бог констатував, що все «дуже добре» (Бут. 1:31).

Отже, Адам і Єва були створені досконалими (створені за образом Божим, вони були такі ж «бездоганні», як і Люцифер, хоч, безумовно, відрізнялися від ангелів) і жили на досконалій Землі. Проте незабаром втратили досконалість. Чому? Що трапилося? Вони згрішили, повіривши сатані, як написано про це в Бут. 3:1–6. Це стало можливим лише тому, що їхня досконалість передбачала і свободу вибору.

У цьому контексті яснішими стають такі слова Біблії:

І сталася війна на небі: Михаїл та його ангели розпочали бій зі змієм. І змій воював, і його ангели. І не перемогли: не знайшлося для них більше місця на небі. І скинутий був великий дракон, давній змій, що зветься диявол і сатана, що обманює весь світ; скинутий він був на землю, і його ангели були скинуті з ним (Об'явл. 12:7–9).

Зло, бунт проти Бога, війна – усе це почалося на Небі з падіння Люцифера. Потім Люцифер, котрий зветься «диявол і сатана», був скинутий на Землю, перенісши сюди і своє повстання. Урешті-решт, хоч велика боротьба й розпочалася за межами Землі, розвивалася вона тут, на нашій планеті.

Та невже не міг Бог запобігти всьому цьому від самого початку? Які в Нього були для цього можливості?

По-перше, Господь міг би створити людину, не наділяючи її здатністю любити. Він міг створити расу роботів, які при всіх своїх перевагах не могли б любити. Тоді люди були б схожі на кухонну машину, не здатну любити свого власника. Однак для Бога в стосунках з іншими істотами любов відіграє найважливішу роль.

По-друге, Господь міг би знищити Люцифера в той момент, коли він почав заколот. Однак і від такого варіанту не було б користі. Уявіть собі, що ви люблячий і турботливий правитель країни. І раптом з незрозумілої причини хтось зчинив заколот у державі, звинувативши вас у порочності, егоїзмі, свавіллі й диктаті. У відповідь на це без будь-якого суду, не давши можливості заколотникам викласти свою позицію перед усією громадою, ви просто поставили б їх до стінки й розстріляли. Так ви, найімовірніше, придушили б заколот. Проте чи були б зняті висунуті проти вас звинувачення? Своїми діями ви лише ускладнили б своє становище, показали б себе злісним, егоїстичним, схильним до того, у чому вас і звинувачували. Проявивши себе керівником, який править за допомогою страху і погроз, ви б просто переляком примусили людей до покорі.

Однак у Святому Письмі написано, що Бог є любов, і Він діє через любов, а не за допомогою залякування. «І ми пізнали й повірили в любов, яку Бог має в нас. Бог є любов, і хто перебуває в любові, той перебуває в Бозі, а Бог перебуває в ньому» (1 Івана 4:16). Коли Ісуса запитали, яка заповідь найважливіша, Він відповів: «Любитимеш Господа, Бога свого, всім серцем своїм, і всією своєю душею, і всім своїм розумом, і всією своєю силою. [Це перша заповідь]» (Марка 12:30). Можна наказати любити, але неможливо наказом викликати справжню любов. Вона виникає в умовах свободи.

Отже, як саме, не порушуючи принципу любові, Богу слід розв'язувати проблему великої боротьби? Уявіть собі, що повстанці звинуватили правителя країни в тому, що він порочний, егоїстичний, схильний до свавілля й диктату. А тепер уявіть, що правитель, не відмовляючись від свого становища, із власної доброї волі спустився на рівень простої людини, щоб розділити життя і страждання свого народу. Він навіть погодився на те, щоб пожертвувати своїм життям і в такий спосіб показати, що висунуті проти нього звинувачення в порочності, егоїстичності, свавіллі й диктаті прямо протилежні його справжньому характеру. І хіба люди, котрі висунули проти нього звинувачення й віддали його на смерть, у такий спосіб не показують, що вони самі є такими, яким намагалися виставити правителя?

Ця аналогія в найзагальніших рисах передає картину розп'яття Ісуса Христа на хресті. Утілення й земне життя Божого Сина стали відповіддю на висунуті сатаною звинувачення. Христос, будучи Творцем (див.

Івана 1:13), зодягнувся в людську плоть і явив ангелам та світу, Який Бог. Хоч Велика боротьба ще триває, оскільки сатанинський заколот ще не завершений, поразка сатани – це лише справа часу. «Тому веселіться, небеса, і ті, хто живе на них! Горе землі й морю, бо до вас зійшов диявол, який у великій люті, знаючи, що має обмаль часу!» (Об'явл. 12:12).

Об'явлення про Бога – самовідданого, Котрий жертвує Собою на хресті, – це основа Трьохангельської вістки, вістки надії, обітниці звільнення і вічної любові, зверненої до світу, який, не усвідомлюючи того, наближається до краху. Обітниця звільнення, що міститься в ній, звернена до всіх людей, і, оскільки кожен з нас володіє невід'ємною від любові свободою, ми повинні усвідомити те, що так милостиво запропоноване нам в Ісусі.

Об'явлення Ісуса Христа

Що таке Трьохангельська вістка? Ось як про неї написано:

І я побачив іншого ангела, який летів серед неба. Він мав вічне Євангеліє, щоби звіщати його жителям землі, – усякому народові, поколінню, племені й народності, – проголошуючи гучним голосом: Побійтеся Бога й віддайте Йому славу, бо прийшла година Його суду! Поклоніться Тому, Хто створив небо, землю, море і джерела вод! Ще інший ангел, другий, слідував за ним, проголошуючи: Упав, упав великий Вавилон, який напоїв усі народи лютим вином своєї розпусти! А ще інший ангел, третій, слі-

дував за ними, промовляючи гучним голосом: Якщо хтось поклоняється звірові та його образіві й приймає знак на своє чоло або на свою руку, то пийме вино Божого гніву, вино нерозбавлене, змішане в чаші Його гніву, й буде покараний у вогні та сірці перед святими ангелами та перед Агнцем. І дим їхніх мук підіймається навіки-віків. І не мають спокою ні вдень, ні вночі, – ті, хто поклоняється звірові та його образіві, або коли хто приймає знак його імені! Тут терпіння святих, які бережуть Божі заповіді та віру Ісуса! (Об'явл. 14:6–12).

У Трьохангельській вістці менше двохсот слів, однак у цих іменниках, дієсловах і прийменниках містяться великі «таємниці» (1 Кор. 4:1), те глибинне, що привертає увагу ангелів (див. 1 Петра 1:12) і що відкрито нині нам. Проголошені трьома ангелами вістки – це відображення тих істин, які Бог заснував не просто «від створення світу» (Ефес. 1:4), а й «перед вічними часами» (2 Тим. 1:9)! Це істини про конкретні земні поняття – про народи, племена, про звіра, який повстав проти Бога. Це вічні істини, які були ще до початку земної історії, і вони залишаться навіки.

Трьохангельська вістка викладена в книзі Об'явлення, останній книзі християнської Біблії, яка розповідає про завершальні події історії світу. Якщо Буття, перша книга Біблії, описує створення світу й початок земної історії, то Об'явлення, остання книга Біблії, свідчить про те, що станеться наприкінці. Вона підводить нас до моменту в історії, коли наш світ при-

пинить своє існування й будуть створені «нове небо і нова земля» (Об'явл. 21:1).

Книга Об'явлення названа так за своїм першим словом: «Об'явлення Ісуса Христа, яке дав Йому Бог, щоб показати Своїм рабам те, що має незабаром статися» (Об'явл. 1:1). Грецькою мовою, якою вона була написана, це слово означає «розкриття» або «відкриття» чогось. Отже, цим зумовлена й назва – «Об'явлення».

І що ж це за «об'явлення»? Ідеться про «об'явлення Ісуса Христа». Тобто в книзі розкрита істина про Ісуса, Котрий говорить про Себе: «Я є Альфа й Омега, початок і кінець» (Об'явл. 1:8). Таке твердження означає, що Ісус Христос – вічний Бог. Однак водночас ми бачимо Його як «Агнця, заколеного від заснування світу» (Об'явл. 13:8), Спасителя, Котрий був розіп'ятий на хресті й помер за гріхи світу.

Хоч Об'явлення – це книга Нового Завіту, але, як і всі інші новозавітні книги, вона ґрунтується на Старому Завіті. За підрахунками вчених, що досліджують цю книгу, із 404 віршів Об'явлення 278 – посилання або вказівки на Старий Завіт, зокрема такі важливі віхи історії, як створення світу, усесвітній потоп і вихід євреїв з Єгипту. У жодній іншій книзі Нового Завіту не простежується такої ґрунтовної старозавітної основи.

Ці спостереження особливо важливі, коли ми прагнемо усвідомити зміст Об'явлення, зокрема й Трьохангельської вістки, слова і звороти котрої, як-от: «Вавилон», «звір», «заповіді Божі», «вино гніву», «на віки вічні», – неможливо зрозуміти правильно, не знаючи їх використання в Старому Завіті. Старий Завіт є тим ключем,

який відкриває доступ до розуміння важливих істин, що містяться в цій останній книзі Біблії і призначені для тих, хто живе в останні дні земної історії.

Короткий огляд контексту Трьохангельської вістки

Книга Об'явлення написана апостолом Іваном, коли він перебував у засланні на острові Патмос, розташованому поблизу узбережжя сучасної Туреччини. Книга охоплює християнську історію від часу Івана аж до кінця нашого світу. В Об'явленні 22 розділи, Трьохангельська вістка викладена в розділі 14, тобто майже в середині книги.

Щоб усвідомити Трьохангельську вістку, необхідно стисло розглянути її контекст, насамперед розділи 12 і 13.

Розділ 12, як і значна частина всієї книги Об'явлення, не описує події в строгому хронологічному порядку. Спочатку в Об'явленні йдеться про війну на Небесах і скинення сатани разом з його ангелами на Землю. Інакше кажучи, у центрі всього, що відбувається, – Велика боротьба між Богом і дияволом. Як ми зазначали, ця боротьба почалася на Небі й потім перекинулася на Землю (в. 7). Дракон (сатана) зробив спробу пожерти Немовля (Ісуса) у момент Його народження (в. 4). Це сталося, коли сатана через юдейського царя Ірода спробував знищити Ісуса, звелівши вбити всіх немовлят у Вифлеемі. Однак Йосип, чоловік Марії, матері Ісуса, був заздалегідь попереджений про це Божим ангелом: «Вставай, візьми Дитя та Його матір і втікай до Єгипту; будь там, доки я тобі не скажу, бо Ірод буде розшукувати Дитя, щоб убити

Його» (Матв. 2:13). Урешті-решт так само, як сатана зі своїми ангелами не досяг успіху у війні на Небі, йому не вдалося знищити Немовля Ісуса на Землі. А розп'яття Ісуса на хресті і Його подальше воскресіння стали поразкою для сатани. Біблія про це говорить: «Скинувши начальства і влади, Він відважно викрив їх і переміг у Собі» (Колос. 2:15). Фактично Ісус воскрес із мертвих, «аби Своєю смертю знищити того, хто має владу смерті, тобто диявола» (Євр. 2:14).

У розділі 12 Об'явлення описано й те, що було після перемоги Христа: «І взяте було її дитя до Бога і до Його престолу» (в. 5). Тобто після розп'яття Христос вознісся на Небеса, щоб там продовжити Своє служіння заради нас (див. Євр. 7–10).

Переможений Ісусом на Небі, зазнавши поразки від Христа, розп'ятого на хресті й воскреслого, сатана не здався й не припинив війни. Він спрямував свої зусилля на боротьбу проти Божого народу, який у розділі 12 Об'явлення представлений жінкою. Образ жінки або нареченої в Біблії здебільшого застосовується до Божої Церкви (див. 2 Кор. 11:2; Єрем. 2:2).

І коли змії побачив, що скинений на землю, то став переслідувати жінку, яка народила Хлоп'ятко. І було дано жінці два крила великого орла, щоб летіла в пустиню на своє місце, де буде переховуватися впродовж часу, часів і півчасу від обличчя змія. І випустив змії за жінкою зі своїх уст воду, наче ріку, щоб змити її рікою. Та земля допомогла жінці – земля відкрила свої уста й поглинула ріку, яку змії випустив зі своїх уст (Об'явл. 12:13–16).

І знову ми бачимо дракона, який налаштований украй вороже щодо жінки. Він намагається знищити Божий народ, але безуспішно – Бог захищає Своїх дітей. Утеча жінки «в пустелю» і турбота про неї схожі з перебуванням у пустелі ізраїльського народу, коли Бог оберігав його від ворогів і загибелі (див. Псал. 78:52). Знову Старий Завіт допомагає нам зрозуміти книгу Об'явлення.

Історично після вознесіння Ісуса на Небо християнська церква зазнала утисків з боку римської влади. Іноді ці гоніння були вкрай жорстокими. Хто не чув, як християн кидали на поживу левам або спалювали живцем у римському Колізеї? Починаючи від Нерона (64 р. н. е.), римська влада протягом декількох століть у різні способи переслідувала християн. Їх звинувачували в найогидніших злочинах, оголошували, що саме через них на імперію обрушувалися всілякі лиха – голод, епідемії, землетруси. Їх засуджували як повсталіх проти Риму бунтівників, оголошували ворогами релігії і шкідливою виразкою суспільства. Один стародавній історик так описував гоніння на християн у Римі:

Крістус [Христос], від імені Якого бере свій початок назва, зазнав страти під час правління Тіберія від рук одного з наших прокураторів, Понтія Пилата, і шкідливий забобон, до певного моменту стримуваний, знову поширився не тільки Юдеєю, звідки походить ця згуба, але навіть і в Римі, куди проникає і де набуває популярності все огидне й ганебне з кожної частини світу...

Спочатку були схоплені ті, які відкрито визнавали свою провину, а потім за їхніми вказівками і безліч викритих не так у злочинницькому підпалі міста, як у ненависті до людського роду. Їх умертвіння супроводжувалося всілякими знущаннями. Їх одягали в звірячі шкури, їх на смерть цькували собаками, розпинали на хрестах або прирікали на смерть у вогні й підпалювали з наближенням темряви заради нічного освітлення⁹.

Як свідчить історія, навіть після «християнізації» Римської імперії гоніння з релігійних причин не припинилися. Під керівництвом римських пап відбувалися переслідування тих, хто не виконував запроваджених церквою правил і традицій. Різною мірою все це тривало протягом тисячі років. Особливо жорстокими були переслідування в період Реформації. Закінчилися вони лише тоді, коли в Європі утвердилося верховенство світської влади. Приблизно це можна датувати 1798 роком, коли Папа Римський був заарештований французьким генералом, що стало наслідком Французької революції. Широко використовуючи різноманітну символіку, розділ 12 книги Об'явлення змальовує цю спробу сатани знищити Божий народ.

Велика боротьба, однак, триває, на що вказує останній текст цього розділу: «А змій розлютився на жінку і пішов воювати з рештою її нащадків, які зберігають Божі заповіді і мають свідчення Ісуса» (Об'явл. 12:17).

Змій, сатана, «розлютився» на жінку – Божий народ, який йому не вдалося знищити. І тепер він «пішов воювати

⁹ <https://www.livius.org/sources/content/tacitus/tacitus-on-the-christians>

з рештою її нащадків». Це означає, що навіть після багатовікових гонінь у Бога є Його народ, вірні Йому діти. І вони стають об'єктом гніву сатани. Про цих людей сказано, що вони зберігають Божі заповіді й мають «свідчення Ісуса».

Тема Великої боротьби порушується і в розділі 13 книги Об'явлення. У ній показано, як змії (див. Об'явл. 13:2, 4, 11), тобто сатана, намагається сіяти хаос на нашій планеті. У перших віршах використовується символіка з Дан. 7, за допомогою якої описується історія переслідувань Божого народу в Середньовіччя.

Необхідно, однак, пам'ятати, що до цього часу сатана (дракон, змії) уже тричі був переможений Христом у Великій боротьбі: він зазнав поразки на Небі (див. Об'явл. 12:8), на Голгофі при розп'ятті Христа (див. Колос. 2:15) і у своїх спробах знищити вірних Божих дітей, бо зберігся Останок (див. Об'явл. 12:17). Інакше кажучи, доки людина підтримує зв'язок із Христом, вона залишається на боці переможця у Великій боротьбі.

Однак це зовсім не означає, що все відбуватиметься без труднощів. В Об'явл. 13 показано, що так само, як рання Церква століттями зазнавала переслідувань, Божий народ зазнає й гонінь у майбутньому, і вони матимуть всесвітній масштаб. Якщо пандемія COVID-19 нас чогось навчила, то це того, наскільки швидко світ може бути виведений зі стану рівноваги, — це станеться так само раптово, драматично й непередбачувано.

В Об'явл. 13 описане майбутнє:

Тож поклонилися йому всі мешканці землі, імена яких не записані в книзі життя Агнця, заколе-

ного від заснування світу... І дано йому вдихнути духа в образ звіра, щоб образ звіра заговорив, і зробив так, аби той, хто лише не поклониться образowi звіра, був убитий. І робить так, щоб усім – малим і великим, багатим і бідним, вільним і рабам – було дано знак на їхній правій руці або на їхніх чолах; і щоб ніхто не зміг нічого купити, ні продати, а тільки той, хто має знак імені звіра або число його імені (Об'явл. 13:8, 15–17).

Нині з'явилося чимало книг і фільмів про те, як усе це станеться. За допомогою неприборканої фантазії їхні автори намагаються зобразити майбутнє по-своєму. Однак, залишаючи всі ці спроби осторонь і звертаючись до біблійного тексту, можна виділити кілька моментів, важливих для усвідомлення того, що відбувається, і які сприяють більш повному розумінню Трьохангельської вістки.

По-перше, як ми вже зазначали, ці переслідування матимуть усесвітній характер. Як показано в Об'явл. 12, коли сатана був скинутий на Землю, його спроби зваблювання мали глобальний масштаб: «І скинутий був великий дракон, давній змій, що зветься диявол і сатана, що обманює весь світ; скинутий він був на землю, і його ангели були скинуті з ним» (в. 9). Після COVID-19 навряд чи хтось почне заперечувати, що світ дуже швидко може змінитися й зануритися в страшний хаос.

По-друге, ключовим фактором останнього часу буде питання поклоніння. Слово «поклонятися» згадується п'ять разів в Об'явл. 13 (див. в. 3, 4, 8, 12, 15), і в усіх текстах воно представлене як важливий фактор, що стоїть

за хаосом і всесвітньою кризою останнього часу. Згідно з Біблією, сатана спробує силою примусити світ поклонитися йому (див. в. 12, 15), тобто визнати його владу. У певному розумінні в цьому немає нічого дивного, оскільки від початку Великої боротьби сатана постійно намагається узурпувати владу й посісти місце Бога. Це його прагнення розкрите в наведеному біблійному уривку: «А ти казав у своєму розумі: Піднімуся до неба, вище від Божих зірок поставлю свій престол, сяду на високій горі, на високих горах, що на півночі, підіймуся понад хмари, буду такий, як Всевишній!» (Ісаї 14:13, 14). Питання про те, кому треба поклонятися, відіграє ключову роль у Трьохангельській вістці.

По-третє, на противагу Богу, Який чекає виключно добровільного, заснованого на любові поклоніння й послуху, що виявляється в умовах свободи, сили зла вдаватимуться до насильства й економічного тиску. У Біблії сказано, що ці сили діятимуть так, «аби той, хто лише не поклониться образіві звіра, був убитий» (Об'явл. 13:15) і «щоб ніхто не зміг нічого купити, ні продати» (в. 17).

Таким є загальний контекст Трьохангельської вістки. На жаль, ця картина, передусім релігійні переслідування глобального масштабу, зовсім не вселяє оптимізму. Однак велич і значущість Трьохангельської вістки полягають у тому, що вона вказує в напрямку, де є надія. В умовах загального сум'яття і страху (у певному сенсі Велика боротьба досягне на Землі кульмінації) Господь пропонує кожному надію та сподівання. Отримати їх ми можемо вже зараз.

Усім нам важливо покластися на вказане нижче Боже запевнення, хоч і дане в іншому контексті:

Бо Я знаю ті думки, які думаю про вас, говорить Господь, думки спокою, а не на зло, щоб дати вам будучність і надію (Єрем. 29:11, пер. І. Огієнка).

Господь веде нас найкращим шляхом, хоч ми цього можемо й не усвідомлювати. Підставою для надії є смерть Ісуса – саме через неї Бог пропонує «добробут і надію» кожному, хто вірить у Нього. Добробут і надія в останні часи розкриваються в Трьохангельській вістці.

РОЗДІЛ 2

ЛЮДИ І АНГЕЛИ

Чи доводилося вам чути про Хелен Келлер? Вона народилася 1880 року в Америці й через хворобу в ранньому віці втратила зір і слух. Проте Хелен закінчила навчання в коледжі, писала книги й подорожувала світом, виступаючи за права людей, котрі через інвалідність зіткнулися з такими ж труднощами, як і вона. Хоч Хелен і не могла використовувати два найважливіших канали комунікації, проте активно спілкувалася з людьми.

Клітини нашого тіла здатні взаємодіяти між собою; рослини також можуть взаємодіяти, викидаючи в повітря хімічні речовини; тварини здатні спілкуватися одна з одною; людські цивілізації неможливі без спілкування. Власне, життя — це і спілкування. Ми потребуємо того, щоб розмовляти, слухати, говорити й сприймати інформацію. Навіть ті, хто не здатний говорити або чути, усе одно можуть у якийсь спосіб спілкуватися. І сьогодні, у час смартфонів, що надають такі засоби комунікації, які раніше могли здаватися лише епізодом з науково-фантастичного твору, наше сучасне життя

більше, ніж будь-коли раніше, побудоване на комунікації. Ми живемо в час, який названо інформаційною ерою. А навіщо тоді стільки інформації, якщо її не передавати, якщо нею не обмінюватися?

Тому сама назва «Трьохангельська вістка» означає те, що необхідно повідомити, чого потрібно навчити, що слід розкрити. А оскільки ця вістка з Біблії, Божого Слова, можна бути впевненим у її істинності й важливості. Ми знаємо: не все, чого люди навчають і що повідомляють, є істиною. Як у кожної математичної задачі може бути пошук лише однієї правильної відповіді й нескінченна кількість неправильних, так і серед безлічі того, що з'являється на цифрових дисплеях, потрібно вибрати те, що істинне й чому необхідно приділити пильну увагу. Ми живемо у світі, у якому на кожне правильне повідомлення припадає величезна кількість помилкових, що оточують нас подібно до стерв'ятників.

Живучи в морі дезінформації й розгортаючи книгу Об'явлення, з самого її початку ми читаємо: «Блаженний той, хто читає, і ті, що слухають слова пророцтва та дотримуються написаного в ньому, бо час близький!» (Об'явл. 1:3). Бог спілкується з нами через Своє Слово, і ми можемо не тільки чути й читати це Слово, а й бути серед тих, хто «дотримуються написаного в ньому». Частиною написаного в ньому є Трьохангельська вістка, яка не тільки застерігає нас щодо майбутніх негараздів, а й показує ту єдину надію, яка в нас залишиться, коли цей час настане. Порівняно з усіма іншими джерелами інформації, ця вістка – саме те, що нам потрібно!

Вістка першого ангела починається такими словами: «І я побачив іншого ангела, який летів серед неба» (Об'явл. 14:6). Хто цей ангел?

Слово «ангел» у перекладі з грецької означає «вісник» або «посланець». Давньоєврейський еквівалент цього слова має таке ж значення. Хоч ангели – це надприродні істоти з інших сфер космосу, які можуть приходити до людей із вісткою від Бога (див. Дан. 9:20–23; Луки 1:11–38), іноді Біблія використовує цей термін і щодо людей, яким доручено передати якесь послання.

Найбільш яскравим прикладом такого використання цього слова слугує Іван Хреститель. Говорячи про Івана, Ісус називає його не лише пророком, але тим, хто «більше пророка», цитуючи при цьому Старий Завіт (див. Мал. 3:1), а також «ангелом», посланим приготувати Йому шлях. Ось Його слова: «Це той, про кого написано: Ось Я посилаю Мого ангела перед Твоє обличчя, який приготує Тобі дорогу перед Тобою» (Матв. 11:10). Отже, хоч слово «ангел» переважно позначає надприродних істот, які здебільшого приходили на Землю з посланнями від Бога, в окремих випадках воно застосовується й щодо людей.

То хто ж такий ангел із вісткою? Якщо враховувати величезну кількість символів у книзі Об'явлення і контекст, де йдеться про проповідування світу, то перший ангел означає людей, які сповіщають Божу вістку. У Біблії неодноразово згадуються люди, через яких Бог передає якусь вістку світу. У так званому Великому дорученні Ісуса зазначається: «Тож ідіть і навчіть усі народи, хрестячи їх в Ім'я Отця, і Сина, і Святого

Духа, навчаючи їх зберігати все, що Я заповів вам. І ось Я з вами по всі дні аж до кінця віку!» (Матв. 28:19, 20). Ісус дав це доручення Своему народу, Своїм послідовникам, Своїй Церкві. У всі часи саме люди проповідували Добру звістку, вони ж сповіщають і Трьох-ангельську вістку, виконуючи велике Боже доручення в останні дні.

Крім цього, в Об'явл. 14:6 сказано, що Іван бачив «іншого ангела», тобто ангели були й до цього. І це логічно. Книга Об'явлення охоплює історію християнства від Першого приходу Ісуса до Його Другого приходу. Протягом усього цього періоду багато ангельських вісників з'являлися перед людьми (див. Дії 12:7), а поширення Доброї вістки по всьому світу відбувалося майже виключно ангелами-людьми.

Що ж у такому разі може повідомити нам цей ангел-людина, ці вісники-люди, котрі несуть вістку, що походить від Самого Бога? Які їхні слова могли би вселити в нас надію в такі непрості часи?

Розбійник на хресті

Один з найвідоміших уривків Писання – це розповідь про розбійника на хресті, одного з двох, розп'ятих разом з Ісусом 31 року нашої ери. Про що ця історія?

Три з половиною роки Ісус-Месія звершував служіння у Святій Землі як на півночі, у Галилеї, так і на півдні, у Юдеї. Те, що Він робив і говорив, викликало гнів у релігійної влади, представники якої побоювалися за своє становище. Вони замислили позбутися Його. На одно-

му із зібрань, згадавши про небезпеку з боку римлян, Каяфа, який був того року первосвященником, сказав: «Ви нічого не знаєте! Хіба не розумієте, що краще для вас, щоб Одна Людина померла за народ, а не щоб увесь народ загинув?» (Івана 11:49, 50). Цією «однією» Людиною був Ісус, і «з цього дня змовилися вбити Його» (в. 53). Священники досягли успіху у своїй змові, Ісус був розп'ятий на хресті.

Однак на Голгофі Він виявився не один. «І вели з Ним на страту також інших двох злочинців. І коли прийшли на місце, яке зветься Череповище, тут розп'яли Його й злочинців – одного праворуч, а другого – ліворуч» (Луки 23:32, 33). Розповідаючи про ту саму подію, Євангеліє від Марка повідомляє додаткові подробиці: «З ним розп'яли двох розбійників: одного праворуч, а другого ліворуч від Нього. Збулося Писання, що говорить: Його зараховано до злочинців» (Марка 15:27, 28).

За розповіддю Марка, розп'яті з Христом були розбійниками. Яким би жорстоким не був римський закон, їх навряд чи розп'яли за те, що вони вкрали хліб, щоб прогнати свою голодну сім'ю. Здебільшого до розп'яття засуджували пропавших лиходіїв, особливо тих, хто становив загрозу для римської влади. Марко описує подію, пов'язану з цими людьми, ще і як виконання старозавітного месіанського пророцтва з відомого 53 розділу книги Ісаї, де за кілька століть до самого розп'яття була зображена дивовижна картина майбутніх подій. Цитуючи 12 вірш цього розділу, Марко характеризує двох розп'ятих з Ісусом як злочинців або розбійників.

У давньоєврейській мові використовуються різні терміни щодо гріха, грішників, злочинів, беззаконня. В Ісаї 53:12 вжите слово (Марко передає його словом «розбійники»), що означає осіб, які вчинили найтяжчий злочин. Початкова форма цього слова часто перекладається як «бунт» або «бунтівник». В іншому тексті Ісая також вживає це слово: «Послухай, небо, і сприйми земле, бо ГОСПОДЬ заговорив: Я породив і звеличив синів, а вони Мене відкинули [те саме слово, що й в Ісаї 53:2]» (Ісаї 1:2).

Розп'яті з Ісусом не були безневинними роззявами, яких у метушні раптом прирекли на страту. Вони були злочинцями, які заслуговують, на думку римської влади, не просто смерті, але найгіршого виду покарання – розп'яття. Один із двох навіть визнав: «Дістаємо належне за те, що вчинили» (Луки 23:41).

Згадавши цю обставину, євангеліст Лука також повідомляє: «А народ стояв і дивився. Насміхалися і начальники з ними, кажучи: Він інших спасав, тож нехай спасе і Себе Самого, якщо Він Христос, Божий Обранець! Глузували з Нього й воїни; вони, приступаючи, подавали Йому оцет і казали: Якщо Ти – юдейський Цар, спаси Себе!» (Луки 23:35–37). Натовп і єврейські начальники насміхалися з Ісуса як із Христа і Месії; римські воїни, байдужі до релігійних поглядів євреїв, глузували з Нього як із того, кого вони вважали претендентом на становище царя Юдеї.

Далі увага Луки зосереджена на двох злочинцях, розп'ятих разом з Ісусом.

Один із розп'ятих злочинців лихословив Його, кажучи: Хіба Ти не Христос? Спаси Себе й нас! А другий обіззався і, докоряючи йому, сказав: Чи ти не боїшся Бога, коли й сам на таке засуджений? Але ми – справедливо, бо дістаємо належне за те, що вчинили; Він же нічого поганого не зробив! (Луки 23:39–41).

Євангеліст Марко в описі сцени з двома розп'ятими разом із Христом розбійниками пише, що спочатку обидва вони зневажали Ісуса: «Розп'яті з Ним також насміхалися з Нього» (Марка 15:32). Однак, дивлячись на те, що відбувається, а можливо, навіть чуючи, як Ісус молився: «Отче, прости їм, бо вони не знають, що роблять!» (Луки 23:34), другий розбійник змінив хід своїх думок. Попри біль і страждання, він зумів побачити в Ісусі розп'ятого Спасителя. У цей момент він зрозумів, Хто такий Ісус і що відбувається на хресті. Цим зумовлені звернені до Христа слова: «Ісусе, згадай мене, коли прийдеш у Царство Своє!» (в. 42).

І що ж відповів Ісус цій людині, котра помирала, злочинцеві, який визнав свою вину? Чи сказав Він йому: «Приятелю, хотілося б Мені допомогти тобі, але ти порушив восьму заповідь: “Не вбивай”»??

Або ж Він сказав: «Приятелю, хотілося б щось для тебе зробити, але ти ще нещодавно зневажав Мене, чи не так»?

Або: «Приятелю, хотілося б щось для тебе зробити, але людям із твоїм характером і твоїм гріховним минулим заборонений вхід до Мого Царства»?

Усе було інакше. Дивлячись на цю людину, яка не могла нічого Йому запропонувати; на людину, котра

порушувала Божий Закон і навіть за римськими стандартами заслужила лише смерті, Ісус, не вагаючись, чітко оголосив: «Будеш зі Мною в раю» (в. 43). Інакше кажучи: «Що ж, друже, незважаючи на твоє гріховне минуле, на твої злочини, гріхи; незважаючи на все негативне, що в тебе є, на твій характер, завдяки твоїй вірі в Мене Я обіцяю тобі вічне життя».

Чи можливо це? Як міг Ісус з огляду на справедливість сказати таке людині, у якій не було нічого доброго, за людськими мірками нічого праведного або святого? Що зробила ця людина, щоб заслужити настільки ясно й сміливо запропоновану Ісусом нагороду?

Відповідь на це запитання ми знаходимо у вістці першого ангела з Об'явл. 14. І суть її в словах «вічне Євангеліє».

Добра вістка

І я побачив іншого ангела, який летів серед неба. Він мав вічне Євангеліє, щоб звіщати його жителям землі, – усякому народові, поколінню, племені і народності (Об'явл. 14:6).

Здебільшого люди знайомі зі словом «Євангеліє». Однак що це слово означає в самій Біблії? Чудове пояснення ми знаходимо в Матв. 11:5. Іван Хреститель, пророк, який сповіщає про Прихід Ісуса, був кинутий до в'язниці й з огляду на обставини вже не міг сподіватися на звільнення. Відчуваючи певні переживання, він нібито починає сумніватися в Ісусі й передає прохання своїм учням, щоб вони пішли й у Самого Ісуса

з'ясували, чи справді Він «Той, Хто йде» (Матв. 11:3), тобто Месія. Ісус відповів: «Ідіть і сповістіть Іванові, що чуєте й бачите: сліпі прозрівають, криві ходять, прокажені очищаються і глухі чують, мертві встають, убогим звіщається Євангеліє» (в. 4, 5).

«Благовістити», по суті, й означає «сповіщати Євангеліє». Слово «євангеліє» грецького походження. Буквально воно означає «радісна вістка» або «добра вістка». У Біблії Євангеліє – це добра вістка про Ісуса Христа і Його Прихід на Землю, яка вселяє надію.

У Новому Завіті слово «Євангеліє» або «сповіщення Євангелія» (благовістя) вживається майже сто разів. У Луки 4:18 воно використовується в цитаті з Ісаї 61:1, яка вказує на наявність аналога цього слова й у Старому Завіті. Нижче наводиться ще кілька біблійних текстів із використанням цього слова:

І це Євангеліє Царства буде проповідуватися по всьому світі на свідчення всім народам, – і тоді прийде кінець (Матв. 24:14).

І сталося одного дня, коли навчав Він народ у храмі й благовістив, то прийшли первосвященники та книжники зі старшими (Луки 20:1).

Адже я не соромлюся Радісної Звістки Христа, тому що вона – Божя сила на спасіння кожному, хто вірить: перше – юдеєві, а тоді – грекові (Римл. 1:16).

У Ньому й ви, почувши слово правди, Радісну Звістку нашого спасіння, та повіривши в Нього, були відзначені печаттю, Святим Духом обітниці (Ефес. 1:13).

Як свідчать вищевказані уривки, Євангеліє і Добра вістка – це одне й те саме поняття, що означає вістку про те, що звершив Ісус Христос для нас. Кожна людина бажає почути добру звістку, яка несла б їй спасіння, чи не так? Розглянемо, у чому ж полягає добра вістка Євангелія, «вічного Євангелія» першого ангела.

Сутність Євангелія

Якось увечері сиділи в машині двоє друзів. Один був християнином, інший – скептиком, але цікавився питаннями віри. Часом скептику здавалося, що якийсь Бог у тій чи іншій формі повинен існувати. Адже, урешті-решт, ніколи нічого не виникало саме собою. Аби щось створити, хтось повинен уже існувати, а отже, усе, чого раніше не було, а потім з'явилося, має бути кимсь створено, а не виникнути самостійно. Наприклад, та машина, у якій вони сиділи, не з'явилася сама собою, не створила сама себе. Повітря, яким вони дихали, не з'явилося самостійно; хтось створив його. Сонячна система не створила сама себе. І навіть Усесвіт, як би він не зародився, не міг виникнути самостійно. Щось мало покласти йому початок, а ким або чим це могло бути, якщо не Богом?

Або, скажімо, як пояснити красу, складність життя і природи? Хоч наука, суспільство й усе навколо на-полегливо стверджують, що Всесвіт виник випадково і що вся краса й гармонія життя з'явилися без будь-якого задуму чи заздалегідь обдуманого наміру, це неможливо уявити. Сама думка, що для створення на-

мальованих фарбопультом графіті на бічній поверхні моста знадобилося більше задуму й планування, ніж для створення життя – чи джмеля, чи людського мозку, – здавалася скептику неймовірною. І чудові фрукти з овочами – такі смачні, корисні, гарні, – які так добре відповідають потребам людини – і всі зі своїм насінням усередині? Вони теж свідчили про щось більше, ніж просту випадковість чи удачу. Вони говорили про мудрого Творця.

І хоч його друг-християнин розповідав про Велику боротьбу, свободу як невід’ємний аспект любові й закладеної у свободі небезпеки, його все ж таки хвилювало питання існування зла. Отож цей збентежений атеїст розмірковував над тим, яким є цей Бог, якщо Він справді є (чоловік дедалі більше замислювався про Його існування).

– Розкажи мені, – попросив він свого друга-християнина, – але якомога стисліше, хто ж це і який Він – Бог.

– Добре, – відповів той. – Бог, Якому я поклоняюся, створив увесь Усесвіт. Кожен атом у кожній зірці в кожній з двох трильйонів галактик був створений Ним. Крім того, Він невпинно підтримує існування всього, що створив. Той Самий Бог-Творець дві тисячі років тому прийшов на Землю як Людина, народившись від єврейської дівчини в Стародавньому Ізраїлі. Йому було дано ім’я Ісус. Він був таким, як ми, але безгрішним і досконалим. А потім Ісус, утілений Бог, добровільно приніс Себе в жертву за гріх і зло всіх людей. Інакше кажучи, Бог Сам зазнав покарання, якого заслуговували люди. Він пішов на смерть, щоб ми могли отримати життя

вічне. Ти хочеш знати, яким є Бог? Поглянь на Ісуса, Котрий помирає на хресті заради нашого спасіння.

Атеїст, вражений почутим, промовив:

— Якщо Бог такий, у Нього варто вірити! Це справді надає сил жити й сподіватися.

— Так, — відповів християнин. — У цьому й полягає Добра вістка.

Проблема гріха

Те, що зробив Ісус, не може не дивувати. Бог-Творець не тільки прийшов на Землю, а й приніс Себе в жертву за людей! Однак хіба не було іншого способу розв'язання проблеми гріха? Невже становище, у якому опинилася людина, було таким поганим, що виправити його не можна було нічим іншим, крім самопожертви Творця Всесвіту?

Побачити глибину проблеми гріха в певному розумінні нескладно. Вона полягає в безвихідному становищі людей, покинутих на самих себе. Багато років тому помер відомий атеїст біолог У. Д. Гамільтон, який захоплювався вивченням амазонських жуків. На похороні, що відбувся в Англії, його вдова під час своєї промови сказала: «Білле, твоє тіло тепер спочиватиме в дібровах Уїтама, але звідси ти знову досягнеш своїх улюблених лісів. Ти житимеш не тільки в жуках, але в мільярдах спорів грибів і водоростей. Гнане вітрами дедалі вище в тропосферу, усе, що в тебе є, становитиме частину хмар, перетне океани, випаде на землю і знову злетить вгору, і так повторюватиметься знову і знову, доки

врешті-решт ти не приєднаєшся до затоплених водою лісів Амазонії у вигляді крапель дощу».

Перебувати в повітрі у вигляді спор грибів і водоростей? Не надто радісні перспективи й не такий уже і славний фінал людського існування, чи не так? Однак хіба здатне привести нас до чогось іншого життя, позбавлене надприродного і Божественного?

«Я дивлюся, – писав японський письменник Харукі Муракамі, – на цей нескінченний метушливий натовп і уявляю собі, що буде через сто років. Мине сто років, кожен, і я зокрема, уже зникне з лиця землі й обернеться на попіл або порошок. Дивна думка, але все переді мною починає здаватися нереальним, готовим ось-ось зникнути, ніби гнане поривом вітру».

А ось як висловився щодо цього автор «Книги мертвих філософів»: «Ця книга починається з простого припущення: те, що визначає людське життя в певному куточку планети сьогодні, – це не звичайний страх смерті, а всепоглинальний жах перед зникненням. Це страх перед неминучістю нашої загибелі, що супроводжується болем, а можливо, і безглуздим стражданням, і жах перед тим, що наше тіло в забитому ящику опустять у могилу, де воно стане їжею черв'яків».

Нам кажуть: «Однак таке життя. Усе відбувається саме так, і життя треба приймати таким, яким воно є». Однак, згідно з Біблією, усе це зовсім не так. Мета Приходу на Землю Ісуса Христа, утіленого Бога, Який «принизив Себе», щоб стати одним із нас і померти за нас, полягала в тому, щоб дати можливість кожній людині жити вічно, жити тим життям, для якого ми спочат-

ку були створені. У світі все не так, як повинно бути. Смерть не може бути засобом забезпечення життя за допомогою знищення конкурентів у боротьбі за виживання, як цього навчає теорія еволюції. Смерті взагалі не мало бути. Нас, людей, створено для вічного життя. Ми не були створені, спроектовані як смертні. Смерть неприродна. Це не частина людського існування, не «частина життя», як нам кажуть, натомість його протилежність, антипод. Смерть – це агресор, прибулець, й одного разу він буде вигнаний.

Як у такому разі з'явився цей прибулець, «ворог» (1 Кор. 15:26), якого не повинно бути? Апостол Павло ясно говорить про це: «Бо як через одну людину гріх увійшов у світ, а з гріхом і смерть, так у всіх людей увійшла смерть, тому що всі згрішили» (Римл. 5:12).

Адам згрішив, і від нього гріх, подібно до вірусу, поширився на всіх його нащадків. Оскільки всі ми заражені й зіпсовані гріхом, наша доля – смерть, яка є наслідком гріха. Після того як Адам з Євою згрішили (скориставшись свободою як невід'ємним аспектом любові), відбулися зміни не лише в природі людини, а й у фізичному світі (див. Бут. 3:16–19). Ми так звикли до наявного стану речей, що сприймаємо його як щось цілком природне, хоч насправді смерть, страждання, зло і біль анітрохи не «природніші», ніж ракова пухлина.

Хтось сказав, що доктрина про гріховність людини є однією з тих християнських доктрин, віра в які не потребує зусиль. Ми бачимо її явний прояв усюди в цьому світі: війни, соціальна несправедливість, дедалі більший розрив між багатими і бідними та інше. Наслідки

нашої гріховності проходять перед нами, немов ми дивимося фільм жахів.

Дві тисячі років тому апостол Павло цитував старозавітні тексти, написані за тисячу років до того. І ось про що вони:

«Немає того, хто розуміє; немає того, хто шукає Бога. Усі збилися з дороги, зробилися непридатними; немає такого, хто б робив добро, немає ні одного! Їхня гортань – то гріб відкритий... отрута зміїна на їхніх губах. Їхні уста повні прокляття та гіркоти; ...на їхніх дорогах – руїни і нещастя, а шлях миру їм не відомий. Немає Божого страху перед їхніми очима!» (Римл. 3:11–18).

Три тисячі років тому, дві тисячі років, учора – нічого не змінилося!

Люди тисячоліттями прагнули піднятися в небо. 17 грудня 1903 року брати Райт показали, що це можливо, здійснивши перший керований політ в апараті, який був важчий за повітря. Яке досягнення! Уже 1 листопада 1911 року лейтенант Джуліо Гавотті, пролітаючи над турецьким військовим табором у Лівії, скинув чотири невеликі гранати. Він зробив це вручну, повиснувши через борт кабіни аероплана, здійснивши в такий спосіб перше у світі повітряне бомбардування. І це теж розцінили як досягнення! Лише через вісім років після того, як дізналися, що можемо літати, ми вже використовували створені нами крила, щоб скинути на інших людей бомби! Як це притаманно людству!

У 1960-х роках у Каліфорнії Чарльз Менсон вчинив низку вбивств, зокрема й акторки Шарон Тейт. Мати Менсона була повією, і, як розповідають, одного разу, коли Чарлі було три роки й вона сиділа з ним у барі, жінка-бармен, обвівши їх поглядом, сказала: «Який чудовий малюк! Що ти за нього хочеш?» «Кухля пива, мабуть, буде достатньо», – відповіла мати. Чи варто дивуватися з того, що Чарлі аж ніяк не став зразковим громадянином, коли виріс?

Наш світ – це підсумок шести тисяч років такого життя.

«Проте, – хтось заперечить, – я ж не такий!» Можливо. Однак що ви скажете, коли одного разу постане перед Богом, Якому відома кожна ваша погана думка, кожен прихований вчинок, усе, що ви робите потай, усе, у чому ви б ніколи не зізналися навіть під загрозою смерті? Який вигляд ви матимете перед святим, безгрішним, досконалим Богом, одянені у свій забруднений одяг? Так, звичайно, ви все ж таки кращі за Чарльза Менсона і його матір-повію. Однак поряд з Богом у вас буде непривабливий вигляд.

Глибина гріховного падіння людства така, що для вирішення проблеми гріха потрібна була смерть Ісуса, Самого Творця. Лише самопожертва Творця, Котрий створив небо і Землю, *могла стати викупленням за людське зло*. Якби ми якось могли самотійно знайти вихід, хіба це не було б краще, ніж розп'яття Бога на хресті? Тяжкість гріха, сила смерті та зла найкраще розкриваються в тій величезній ціні, яку довелося заплатити, – у розп'ятті Ісуса.

Плекайте в собі ті самі думки, що й у Христі Ісусі. Він, маючи Божу природу, не вважав посяганням бути рівним Богові, але понизив Самого Себе, прийнявши образ раба, постав у подобі людини і з вигляду був як людина; Він упокорив Себе, був слухняним аж до смерті, і до смерті хресної (Филп. 2:5–8).

Жертва Ісуса, Божого Сина, через Якого світ був створений і завдяки Якому він досі існує (див. Євр. 1:2, 3), – ось вирішення проблеми гріха. Лише Бог, Той, Хто над творінням, Хто поза творіння, Хто перевершує творіння, – лише Він Своєю жертвою міг спасти творіння. Саме це Він і зробив через Свого Сина Ісуса. Здійснене Христом заради нас – це і є «вічне Євангеліє».

Вічне Євангеліє

Звістка першого ангела починається з «вічного» або «неминущого» Євангелія, з вічної Доброї вістки. У Біблії часто використовується слово «Євангеліє», проте лише тут воно в поєднанні зі словом «вічне». У багатьох інших текстах Біблії цей прикметник вживається зі словом «життя» – «вічне життя», яке ми отримуємо завдяки Ісусу. Наприклад: «Знову й знову запевняю вас: той, хто вірить у Мене, має вічне життя» (Івана 6:47).

Євангеліє вічне, оскільки було сформульоване Богом у вічності, але залишалося частково прихованим, доки не відкрилося повністю в Ісусі. Фактично Євангеліє, надія на вічне життя для всіх нас, було сповіщене ще до заснування світу. Прочитайте слова Павла: «Благосло-

венний Бог і Отець Господа нашого Ісуса Христа, Який поблагословив нас усяким духовним благословенням на небесах у Христі. Оскільки Він вибрав нас у Ньому раніше від створення світу» (Ефес. 1:3, 4).

Вибрані в Ісусі Христі раніше створення світу! Ще до початку нашого існування, згідно з Божим планом, ми визначені на спасіння. Це не означає, що Бог Сам вирішує, кому спастися, а кому загинути. Це означає, що для кожної людини Бог зробив спасіння можливим. Ще до початку світу Божий план полягав у тому, щоб кожен жив вічно.

«А бачимо Ісуса, Який, через те, що витерпів смерть, був увінчаний славою і честю. Він став дещо меншим за ангелів, щоби за Божою благодаттю зазнати за всіх смерть» (Євр. 2:9). Навіщо було вмирати за «всіх», якщо не кожен скористається можливістю спастися?

«Ми всі блукали, як вівці, кожний збився зі своєї дороги. І Господь Його видав за наші гріхи» (Ісаї 53:6). Навіщо приймати гріхи «всіх», якщо не всі отримають спасіння? Те, що люди не користуються запропонованим, не робить пропозицію недостатньою, так само, якщо хтось вмирає від голоду на продуктовому ринку, це не означає, що продуктів бракує.

Вищезазначене повертає нас до висловленої раніше думки: ми спочатку були створені для вічного життя. Від самого початку передбачалося, що ми житимемо вічно. Однак, створюючи наш світ, Творець знав, що станеться в майбутньому, зокрема про гріхопадіння людства. І тому ще до створення світу в Бога був план, як нас спасти. Це було вічне Євангеліє.

«Павло, раб Божий, апостол Ісуса Христа, згідно з вірою Божих вибраних і пізнанням істини, згідно з побожністю, в надії на вічне життя, яке обіцяв перед вічними часами Бог» (Тита 1:1, 2). Раніше створення світу – це один аспект, але Павло звертає нашу увагу на віддаленіший часовий момент: обітниця вічного життя була дана нам ще перед вічними часами. Часами? Як цікаво, особливо у світлі сучасних наукових поглядів, згідно з якими матерія, енергія, простір і час виникли одночасно мільярди років тому. У часу був початок. Колись його не існувало. І, за словами Павла, саме тоді – до початку часу – Бог обіцяв нам надію вічного життя. Хто може сказати, коли саме це могло бути? Можна, однак, з упевненістю сказати, що це було дуже давно. Немає нічого дивного, що ця обітниця названа вічним Євангелієм.

*Знаючи, що ви були викуплені від марного вашого життя, переданого батьками, не тлінним сріблом або золотом, а дорогоцінною кров'ю Христа, як непорочного й чистого Агнця, Який був передбачений ще перед заснуванням світу, але з'явився за-
для вас у кінці часів (1 Петра 1:18–20).*

Обітниця спасіння була дана до заснування світу, оскільки вже тоді був План спасіння. Ще до виникнення часу як такого Бог установив, що Ісус, Божий Син, пролле Свою кров за людський рід. Тому немає нічого дивного, що Ісус названий «заколений від заснування світу» (Об'явл. 13:8). План спасіння за Божим передбаченням був готовий ще до того, як у ньому виникла потреба.

Саме про це Євангеліє, про цей План спасіння, розроблений до початку часів, ідеться у вістці першого ангела. Є лише одне Євангеліє, і спочатку воно було сформульоване у вічності, плоди його також сягатимуть вічного майбутнього. Сам Павло застерігав: «Але якби й ми чи сам ангел з неба благовістили вам щось інше, ніж те, що ми вам благовістили, – хай буде відлучений! Як ми раніше говорили, я і тепер знову кажу: коли вам хто благовістить щось інше, ніж те, що ви прийняли, – нехай буде відлучений!» (Гал. 1:8, 9).

Це Євангеліє вперше було сповіщене Адаму і Єві в Едені відразу після їхнього гріхопадіння (див. Бут. 3:15). Це ж саме Євангеліє проголошене й Аврааму: «Адже Писання, передбачивши, що Бог через віру оправдає язичників, благовістило Авраамові: В тобі благословляться всі народи!» (Гал. 3:8; див. також Бут. 22:18). Це ж Євангеліє проповідували в давнину ізраїльтянам під час їхніх поневірянь у пустелі (див. Євр. 4:2). Та ж сама звістка (Євангеліє) була проголошена пастухам поблизу Вифлеєма: «Та ангел сказав їм: Не бійтеся, бо я звіщаю вам велику радість, яка буде для всього народу: для вас сьогодні в місті Давида народився Спаситель, Який є Христос Господь» (Луки 2:10, 11). Те саме Євангеліє проповідував Ісус: «Сповнився час і наблизилося Царство Боже. Покайтеся і віруйте в Євангеліє!» (Марка 1:15). Євангеліє спасло розбійника на хресті й принесло йому вічне життя (див. Луки 23:43). Це ж Євангеліє, згідно з даною Ісусом настановою, повинні проповідувати Його учні до самого кінця: «І це Євангеліє Царства буде проповідуватися по

всьому світі на свідчення всім народам, – і тоді прийде кінець» (Матв. 24:14). Саме «вічне Євангеліє» проголошує світу перший ангел.

Це неминуще послання світу полягає в тому, що вічне життя, котре, як було спочатку визначено Богом, ми повинні мати, можна отримати тільки через віру в Ісуса. Лише приймаючи вірою досконалу праведність Христа, лише цілком покладаючись на Його милість, а не на себе чи на свої добрі діла, можемо мати вічне життя, яке було передбачене для нас від початку.

Тому не соромся свідчити про нашого Господа, ні мене – Його в'язня. Але злигодні за Євангеліє перенось силою Бога, Який спас нас і покликав святим покликанням, – не за наші діла, але згідно зі Своїм наміром і благодаттю, що дана нам в Ісусі Христі ще перед вічними часами (2 Тим. 1:8, 9).

Процитований уривок ясно говорить про спасіння через благодать, а не через наші діла. І якщо питання нашого спасіння вирішувалося ще до початку самого часу, то це спасіння й не може ґрунтуватися на наших ділах. Отримати обіцянку чогось ще до своєї появи на світ, ще до того, як людина хоч щось могла зробити, – якщо це не благодать, то що?

Крім того, як ми вже зазначали, Ісус, Котрий створив усе (див. Івана 1:1–3), упокорює Себе і стає немовлям, росте, дорослішає, живе безгрішним життям, а потім приносить Себе в жертву за нас. *Сам Бог помирає за нас!* Невже Його смерті недостатньо для нашого спасіння? Невже наші діла щось можуть до цього додати?

Одна християнська письменниця висловилася з цього приводу так: «Якщо ви візьмете все, що в людини добре, святе, шляхетне і люб'язне, а потім запропонуєте все це Божим ангелам як нагороду, яка відіграє важливу роль у справі спасіння людської душі, така пропозиція буде сприйнята як зрада. Перебуваючи в присутності Творця й споглядаючи невимовну славу, яка оточує Його, вони дивляться на Агнця Божого, призначеного раніше створення світу, щоб жити смиренним життям, бути відкинутим грішними людьми, зневажуваним і розп'ятим ними. Хто може виміряти величину цієї жертви?»¹⁰

«Вічне Євангеліє» – основа Трьохангельської вістки, оскільки без нього, без обітниці вічного життя (а саме це становить його суть), усе інше втрачає сенс. Без нього ми б залишилися лише з тими можливостями, які в нас є тепер. А що в нас є тепер? Є можливість літати в атмосфері у вигляді спор або перетворитися на пил і порошок у землі. Звичайно ж, після всього пережитого, після всіх турбот і проблем повсякденного життя, після всієї праці закінчити в такий спосіб, до того ж назавжди, видається не надто привабливим, точніше, зовсім безглуздом.

Це безглуздо, адже так не повинно бути. Гріх завдав нам важкої втрати, і Євангеліє, «вічне Євангеліє», – Божий спосіб повернути життя, розсудливість і гармонію світу, що загруз у потворності й божевіллі смерті.

¹⁰ Еллен Уайт. Віра і діла. С. 24.

З Небес на Землю

«Ія побачив іншого ангела, який летів серед неба. Він мав вічне Євангеліє, щоб звіщати його жителям землі, – усякому народові, поколінню, племені і народності, – проголошуючи гучним голосом: Побійтеся Бога й віддайте Йому славу, бо прийшла година Його суду! Поклоніться Тому, Хто створив небо, і землю, і море, і джерела вод!» (Об'явл. 14:6, 7).

Зверніть увагу на поєднання небесного і земного у вищенаведеному уривку: звістка першого ангела хоч у фізичному сенсі і сповіщається людьми, але надходить із Небес. Вона має Божественне, а не людське походження; містить у собі істину від Самого Бога, яку сповіщають світу Божі посланці. Хтось із цих посланців – Мойсей, Ісая, Єремія, Матвій, Іван, Павло і Петро – писав книги, які потім увійшли до Біблії, а хтось, як, наприклад, пророк Натан (див. 2 Сам. 7:1, 2) чи Іван Хреститель, про якого Ісус сказав, що «з-поміж народжених від жінок немає більшого від Івана» (Луки 7:28), не зробив внеску в написання Біблії. Проте всі вони звіщали від імені Бога.

Саме Писання «богонатхненне й корисне для навчання, для докору, для виправлення, для виховання в праведності» (2 Тим. 3:16). «Богонатхненне», тобто натхнене Богом. І важливо, що це Бог, «у Якому немає неправди» (Тита 1:2). Його слово істинне, і тому ми повинні дослухатися до того, що Він передає нам через трьох ангелів.

Трьохангельська вістка надходить з Небес, тобто згори, і сповіщається жителям Землі. Пророк Ісаї говорить про високі гори (див. Ісаї 40:9; 52:7) як про місце, звідки Євангеліє проповідується мешканцям Землі. Відправляючи Своїх учнів проповідувати, Ісус сказав, що істину сповіщатимуть «на дахах» (Матв. 10:27), з високих місць, звідки їх голоси будуть почуті безліччю людей.

Крім того, ангел говорить «гучним голосом», щоб його добре було чути. У біблійні часи, коли не було навіть телеграфу, не кажучи вже про телефон чи інші сучасні засоби зв'язку, вісників з юності вчили говорити гучним голосом. Ці спеціально навчені люди зі звених на горах веж гучним криком передавали вістки тим, які перебували на сусідній горі і так далі, поки послання не доходило до свого адресата.

Гучний голос першого ангела означає, що вістку сповіщатимуть всьому світу так, що ніхто не зможе сказати, начебто про неї не знав. Книга, яку ви зараз читаете, частково також є виконанням цього пророцтва. Доступність і масштабність вістки підкреслюються ще й посиленням на те, кому вона адресована: «жителям землі, — усякому народові, поколінню, племені й народності». Вислів «мешканці землі» в Об'явленні стосується людей, які відмовляються слідувати за Богом і коритися Йому (див. Об'явл. 13:8, 14). Однак, оскільки у вістці першого ангела звучить заклик до покори Богу, у цих людей поки що є можливість вибрати, кому вони поклоняться й коритимуться (див. підрозділ «Короткий огляд контексту Трьохангельської вістки»). По суті, такі сло-

ва – «усякому народові, поколінню, племені й народності» – показують, що послання звернене до кожної людини.

Люди спочатку були створені для вічного життя, і щоб запевнити нас у цьому, Бог сформулював «вічне Євангеліє» задовго до того, як будь-хто з нас зробив свій перший вдих. Як писав апостол Павло, «ми... поклавши надію на Живого Бога, Який є Спасителем усіх людей, особливо вірних» (1 Тим. 4:10). Тисячі років тому Господь сказав Авраму: «І благословенні будуть у тобі всі племена землі!» (Бут. 12:3).

По суті, План спасіння – це відновлення або відтворення того, що було зруйноване гріхом і смертю. Христос помер за всіх людей без винятку. І коли заплачена така висока ціна, коли спасіння оплачене розп'яттям Творця, загибель людей, які відмовляються дотримуватися істини, стає справжньою трагедією.

У світі, який роздирають етнічні, расові або гендерні розбіжності, широта охоплення і масштабність євангельської вістки вказують на рівність людей. Усі ми грішники, потребуємо Божої благодаті (зверніться знову до розділу «Проблема гріха», де показано, якими ми стоїмо перед святим Богом, Котрий знає наші найпотемніші таємниці). Смерті байдужі раса, стать, соціальний статус чи статки. Це руйнівник, перед яким рівні всі. Будь-який народ, покоління, плем'я і народність однаково безсилі перед нею, оскільки рано чи пізно смерть знову оберне їх на порошок. Саме з цієї причини вістка першого ангела звернена до всіх нас.

Mi-yittan

Більшість мов багаті на різноманітні фразеологічні звороти або ідіоми, як-от: «ні в зуб ногою», «біла ворона» або «бути на сьомому небі». Значення такої усталеної сполуки не піддається логіці при спробі буквально-го її розуміння (фразеологізм «ні в зуб ногою» означає повну відсутність знань з конкретного предмета, він не стосується зубів).

Ідіоми є і в біблійній давньоєврейській мові. Одна з них – це *mi-yittan*, що буквально означає «хто б дав?» Цікаве значення цієї ідіоми. Після втечі з Єгипту ізраїльтяни, пригнічені труднощами життя в пустелі, заголосили: «Краще було б, аби ми, уражені Господом, померли в Єгипетській землі» (Вих. 16:3). Слова «Краще було б» – це переклад *mi-yittan*. У Псал. 14:7 Давид говорить: «Ох, коли б то [*mi-yittan*] прийшло спасіння Ізраїлеві від Сіону?» (пер. П. Куліша). У тексті Йова 6:8 Йов вигукує: «О, коли б [*mi-yittan*] Він дав мені, щоб виконалося моє прохання».

У всіх цих випадках *mi-yittan* передає ідею безсилля людини перед подіями, на які вона не може вплинути. Пригнічений труднощами, які важким тягарем лягли на нього, Йов вигукнув: «О, коли б Він дав мені, щоб виконалося моє прохання», щоб Бог «зволив мене розчавити» (Йова 6:9, пер. І. Огієнка), тобто дозволив би йому померти, припинивши страждання. Господь, однак, цього не зробив, і вигук Йова, *mi-yittan* («Хто б дав?») – це крик безсилля перед складними обставинами.

Ще один такий приклад знаходимо в П. Зак. 5:29. По-рушуючи тему Божого провидіння, Мойсей нагадує ді-

тям Ізраїлю про їхнє прохання заступитися за них перед Господом, щоб їм не вмерти. За словами Мойсея, Господь прийняв їхні прохання й у відповідь сказав: «О, коли б [*mi-yittan*, хто б дав, щоб] їхнє серце в них завжди було саме таким, – щоб вони боялися Мене і дотримувалися Моїх заповідей... повіки!»

Mi-yittan. Хто б дав? І це може зробити лише Господь – Бог-Творець, Котрий створив простір, час, матерію й енергію, Своім словом утворив наш світ, вдихнув життя в Адама. Та чому ж усемогутній Бог, що здатний зробити будь-що, використовує зворот, який виражає безсилля і нездатність? Тому що навіть Він, всесильний Бог, цінує свободу волі. Тому у Великій боротьбі Він установив для себе межі Своїх дій. Таке використання *mi-yittan* показує, що Сам Бог не зневажає свободу людини. Тієї миті, коли б Він це зробив, свобода втратила б свою цінність і значення.

Цікавий також і контекст П. Зак. 5:29. Господь бажає, щоб Його народ мав богобоязливе серце. *Боятися Бога?* Та хіба Богу важко зробити так, щоб люди боялися Його? Він легко домігся цього, наприклад, на горі Сінай під час передачі Десяти Заповідей: «І весь народ бачив і чув блискавки, і голос і звук труби, і гору, що диміла. Тож весь народ, переляканий, стояв на далекій відстані. І вони сказали Мойсеєві: Говори до нас ти, – хай не говорить до нас Бог, щоб ми не помирали» (Вих. 20:18, 19). Народ тремтів від страху перед Богом, Який звелів землі «розкритися» і поглинути людей заживо (див. Числ. 16:32) або послав із неба вогонь, який знищив не лише жертовних тва-

рин, а також і «дерево, каміння, землю, і вогонь вилизав воду, яка була в рові» (1 Цар. 18:38). Це Бог, Який за бажання здатний вселити в будь-кого з нас такий страх, що жижки затремтять (ще одна ідіома). Однак неможливо за допомогою страху викликати любов, неможливо змусити любити. Від страху ми можемо тільки пощупуватися й механічно виконувати те, що Бог зажадає.

Однак це не той страх, якого прагне Бог. Ознайомтеся із вказаними нижче біблійними уривками. У них ідеться про богобоязливість, але в позитивних, піднесених тонах, а також у них підкреслюються позитивні наслідки такого страху перед Богом.

Після цього сини Ізраїля повернуться і шукатимуть їхнього Господа Бога та їхнього царя Давида. І будуть захоплені від Господа і від Його добра в останні дні (Осії 3:5).

Початок мудрості – страх Божий (Прип. 1:7).

Адже очі Господні на тих, котрі бояться Його (Псал. 33:18).

Бійтеся Господа, Його святі (Псал. 34:10).

Нехай поблагословить Він тих, хто має до Господа страх (Псал. 115:13, пер. І. Огієнка).

Він виконає волю тих, хто Його боїться (Псал. 145:19).

Отже, маючи такі обітниці, улюблені, очистьмо себе від усякої нечистоти тіла та духа, звершуючи святі справи в Божому страху (2 Кор. 7:1).

Шануйте всіх, любіть братерство, бійтеся Бога, поважайте царя (1 Петра 2:17).

Однак повернімося до вістки першого ангела. Після повідомлення, що ангел сповіщає вічне Євангеліє всьому світу, наводиться сама вістка: «Побійтеся Бога й віддайте Йому славу, бо прийшла година Його суду! Поклоніться Тому, Хто створив небо, землю, море і джерела вод!» (Об'явл. 14:7). Першими лунають слова «Побійтеся Бога». Якщо страх перед Господом не повинен бути таким, як страх перед людиною зі зброєю в руках або некерованим божевільним, який розгулює у вашому районі, то який же він? І чому першими словами ангела, котрий звіщає велику вістку про смерть Христа за нас – вічне Євангеліє, є слова «Побійтеся Бога»?

РОЗДІЛ 3

БОЖИЙ СТРАХ

Отже, чому першими словами ангела, який звіщає вічне Євангеліє, є: «Побійтеся Бога»? Поміркуймо: що таке вічне Євангеліє? Бог створив Усесвіт і забезпечує його функціонування, але та його частина, яку можна простежити, простягається приблизно на п'ятдесят мільярдів світлових років. Чи може хтось відповісти, який увесь його обсяг? Влада і могутність Бога такі великі, що нашої уяві не до снаги уявити все, що Він створив (як можна уявити собі те, що простягається на понад п'ятдесят мільярдів світлових років?). І цей Бог упокоїв, принизив Себе до такої міри, що за Своїм вибором і з любові до нас став як один із нас.

Плекайте в собі ті самі думки, що й у Христі Ісусі. Він, маючи Божу природу, не вважав посяганням бути рівним Богові, але понизив Самого Себе, прийнявши образ раба, постав у подобі людини, і з вигляду був як людина; Він упокорив Себе, був слухняним аж до смерті, і до смерті хресної (Филп. 2:5–8).

Актом найбільшої поблажливості був би вже Його Прихід у людській подобі на нашу грішну планету, яка загрузла в хворобах, війнах і злочинах. Зрештою, що таке Земля порівняно з просторами Всесвіту, котрий нараховує приблизно два трильйони галактик, у кожній з яких мільярди зірок (і лише Богу відомо, скільки навколо цих зірок екзопланет)? У масштабах космосу вся наша Сонячна система, разом із Сонцем, здається лише дрібною й малопомітною піщинкою. Що ж можна сказати про нашу планету або про кожного з нас, якщо навіть у масштабі нашої планети ми – лише сукупність клітин, після смерті яких залишаються незначні рештки хімічних речовин?

Однак наскільки велика Божа любов до кожного, що Він не лише прийшов, щоб жити серед нас, але Він, Творець неймовірного Всесвіту, допустив, щоб з Нього сміялися, знущалися, а також Його принижували й катували, зрештою розп'явши за нас. І все заради того, щоб ми могли отримати вічне життя.

З огляду на все це немає нічого дивного в тому, що ми повинні боятися Господа, але тут ідеться не про переляк, а благоговіння – найвищу форму поваги перед величчю Божої турботи про нас і подиву з Його самопожертви. Він такий могутній, а ми – слабкі, негідні й грішні, що було б цілком виправдано, якби Він стер нас з обличчя землі. Та замість цього Він упокорив Себе і, досягаючи нас через холодний, негостинний простір космосу, став одним із нас. А Своєю добровільною самопожертвою Ісус прив'язав нас до Себе такими тісними узами, розірвати які неможливо.

Страх Божий – це ще й страх згрішити й у такий спосіб завдати болю Господу, любов Якого до нас неосяжна. Страх, що ми забудемо про Його велику любов до нас і відкинемо Його дар спасіння. Страх, що ми можемо втратити Його дар праведності. Страх, що ми проігноруємо, забудемо або відкинемо те, що Він зробив для нас, принісши Себе в жертву. Оступитися після заплаченої за нас такої високої ціни? Сприйняти це як незначне або відкинути заради скороминущих світських радощів, задоволень світу, який ніколи не дає справжнього щастя і є настільки крихким? Це насправді страшно!

Як уже зазначалося, ще «перед вічними часами» (2 Тим. 1:9; Тит. 1:2) кожен із нас був обраний або призначений до вічного життя. І нас справді повинна лякати думка про те, що це первісне призначення може не здійснитися.

Хоч неможливо навести аналогію зі страхом перед Богом, але все ж таки уявіть собі людину, яка безперестанку пиячить упродовж років, і врешті-решт у неї відмовляє печінка. Її близький друг, бачачи, що відбувається, пропонує їй свою печінку, приносячи в жертву власне життя. Лікарі вилучають печінку в здорової людини, і в цей момент хворий відмовляється її прийняти, навіть бачачи, що його друг помер. У такому викладі ми бачимо, якою є наша відмова від спасіння у світлі Голгофи, на яку Христос зійшов заради нас.

У минулому люди дивилися в нічне небо, усіяне зірками, і відчували благоговіння, страх перед просторістю, грандіозністю, красою того, що простягалось над ними, – такими маленькими, незначни-

ми, крихітними вони здавалися самим собі перед побаченням.

Сьогодні ж телескопи відкривають нам космічні простори неосяжних масштабів. Те, що ми дізнаємося завдяки їм, викликає захоплення. Однак якщо нас здатне дивувати творіння, то наскільки сильнішим повинно бути наше благоговіння перед Самим Творцем! Однієї лише думки має бути достатньо, щоб у нас виникли благоговійні почуття перед Богом. А якщо ще й усвідомлювати нашу власну нікчемність перед Ним, розуміти, що попри нашу порочність і через неї Христос пожертвував Собою?

Перед такими величними масштабами, перед такою безмежною любов'ю, спрямованою безпосередньо на нас, хіба можна втриматися й не вигукнути: *Бог воістину великий!* Як нам на це реагувати? Яким би не був наш відгук, він не зрівняється з тим, що зробив заради нас Ісус. Проте відгук необхідний, і про це сказано відразу ж після повеління: «Побійтеся Бога». Цей відгук описаний у словах: «Віддайте Йому славу» (Об'явл. 14:7).

Взаємозв'язок у Всесвіті

Віддати славу Богові? Як це можливо? Як можемо ми, грішні істоти, на крихітній планеті в одній із двох трильйонів галактик прославити Господа? З огляду на те, наскільки ми нікчемні при зіставленні не лише із Всесвітом, а й з Його Творцем, наскільки ми грішні порівняно зі святим Богом, наскільки залежні від Нього щодо нашого спасіння, — сама думка, що ми можемо

Його прославити, здається безглуздою. Це можна порівняти з тим, що одноклітинна амеба раптом почала б оспівувати славу нам, а нам це було б не байдуже.

Та все ж таки тема прославлення Бога людьми пронизує всю Біблію. До цього закликали нас Ісус і пророки:

Тож нехай сяє ваше світло перед людьми, щоб вони побачили ваші добрі діла й прославили Отця вашого, що на небесах (Матв. 5:16).

Буду величати Тебе, Господи, Боже мій, усім моїм серцем, прославляю навіки Твоє Ім'я (Псал. 86:12).

Отже, коли їсте, коли п'єте чи щось інше робите, все робіть на славу Божу (1 Кор. 10:31).

Бо ви викуплені за ціну. Отож прославляйте Бога у вашому тілі та у вашому дусі, які належать Богові (1 Кор. 6:20).

Хай віддадуть славу Богові, хай сповістять про Його милосердя на островах! (Ісаї 42:12).

Нема подібного до Тебе між богами, Господи, і нема нікого з такими ділами, як у Тебе. Усі народи, які Ти створив, прийдуть і поклоняться перед Тобою, Господи, і прославлять Ім'я Твоє, оскільки Ти великий і чиниш дивовижне. Ти – єдиний великий Бог! (Псал. 86:8–10).

У цьому прославлений Мій Отець, щоб ви приносили багатий урожай і стали Моїми учнями (Івана 15:8).

Сама ідея про те, що грішне людство здатне прославляти Бога й віддавати Йому славу, при всій уявній нелогічності ґрунтується на Біблії. Що ж ця ідея означає, особливо в контексті Трьохангельської вістки? Чому

після слів про «вічне Євангеліє» і спонування: «Побійтеся Бога» лунає заклик: «Віддайте Йому славу»? Як нам це робити й навіщо?

Однією з найважливіших подій в історії науки стало опублікування Ісааком Ньютоном 1687 року об'ємної праці під назвою «Математичні начала натуральної філософії». Жарт про те, як Ньютон сидів під яблунею і йому впало на голову яблуко, завдяки чому він зненацька відкрив закон всесвітнього тяжіння, дещо безглуздий (про силу тяжіння було відомо давно). Насправді ж Ньютон зрозумів, що гравітація (яким би не було це поняття) пронизує весь Усесвіт. Про це він і написав книгу. Та сама сила, яка змушує яблуко падати на землю, утримує на орбітах Місяць і планети. По суті, усе у Всесвіті взаємопов'язане силою гравітації. Навіть те, що ви читаете цю книгу, справляє гравітаційний вплив на Місяць, Сонце і Крабоподібну туманність. Так, цей вплив мікроскопічно слабкий і зі збільшенням дистанції до об'єктів він ще більше слабшає, проте він реальний. У незбагнений спосіб кожен об'єкт у Всесвіті впливає на всі інші.

Щось схоже відбувається і в духовній сфері. Небеса і Земля тісніше пов'язані, ніж ми уявляємо. Те, що відбувається на Землі, впливає на Небеса, а те, що відбувається на Небесах, впливає на Землю. «Для цього я схиляю свої коліна перед Отцем Господа нашого Ісуса Христа, – писав апостол Павло, – від Якого має ім'я кожна родина на небесах і на землі» (Ефес. 3:14, 15). Хоч із приводу точного значення слів «має ім'я кожна родина на небесах і на землі» точаться суперечки,

слово «родина» вказує на близькість між Небесами і Землею.

Також Павло пише: «Щоб тепер через Церкву могла виявитися правителям і владам на небесах багатогранна Божя премудрість» (Ефес. 3:10). У цьому тексті (як і в наведених вище про прославлення Бога) висловлена схожа думка: те, що ми робимо тут, на Землі, важливо для Неба. Отже, і прославляння Бога важливе. Ми прославляємо Господа перед людьми (див. Матв. 5:16), і в такий спосіб Бог прославляється перед «правителями і владою на небесах». Не можна залишати поза увагою, що весь Усесвіт більш тісно взаємопов'язаний, принаймні духовно, ніж це може здаватися.

Приклад такого зв'язку знаходимо в одній із ранніх за написанням книг Біблії – книзі Йова. У ній показано, наскільки ми не байдужі Богу. Хоч описана тут історія починається на Землі з людиною на ім'я Йов, дія швидко переміщається в якусь ділянку Всесвіту, де відбувається зустріч сатани й інших ангелів (іноді названих «синами Божими») з Господом. Звертаючись до сатани, Бог виділяє Йова на тлі інших мешканців Землі: «Чи ти звернув увагу на Мого слугу Йова? Адже немає на землі рівного йому чоловіка, – він бездоганний, справедливий, богобійний і уникає всякого зла!» (Йова 1:8). Відповідь сатани можна передати такими словами: «Звичайно, немає нічого дивного, що він служить Тобі. Поглянь, як добре він живе. Але якщо в його житті все стане погано, чи буде він служити Тобі? Чи продовжить він любити Тебе, коли настануть тяжкі часи?» (див. Йова 1:9–2:7). І Бог дозволяє сатані позбавити Йова

майна, сім'ї та здоров'я. Та попри все це Йов зберіг вірність Богу, показавши своїм життям, що сатана був неправий. Отож життя Йова стало доказом неспроможності висунутих сатаною звинувачень. Тобто в цьому випадку дії людини на Землі спричинили певні наслідки на Небі, що свідчить про наявність тісного зв'язку між Небесами та Землею.

Хоч над значенням описаної вище історії упродовж тисяч років сушили голови дослідники Біблії, важливо зазначити, що Бог, Творець, був у певному сенсі «прославлений» діями Йова. Йов довів, що його любов до Господа й віра в Божу доброту не залежали від обставин, у яких він опинився. Він залишався вірним попри на все, що з ним відбувалося. Це переконливий приклад того принципу, який стоїть за словами Ісуса: «У цьому прославлений Мій Отець, щоб ви приносили багатий урожай і стали Моїми учнями» (Івана 15:8). Крім того, історія Йова розгортається в контексті великої боротьби між Богом і дияволом. Битва ця реальна, і наші дії в ній значущі як для Землі, так і для Неба.

Інакше кажучи, ми, люди, прославляємо Бога тим, що зберігаємо вірність Йому, приносимо добрий плід і даємо змогу виявитися в нас Божому світлу. До цього й закликає нас перший ангел.

Віддати славу Богові

Хоч ідею прославлення Бога в Його народі і Його народом можна вважати цілком зрозумілою, фраза «віддати славу» Богу дещо незвичайна для Біблії. Використання її в Трьохангельській вістці дуже повчальне.

Надзвичайно цікавий приклад ми знаходимо в ранній історії Ізраїлю, коли після сорокарічних поневірянь пустелею євреї нарешті підійшли до Обітованого краю, населеного ворожими грішними язичниками. У цих язичницьких народів був звичай приносити в жертву власних дітей таким «богам», як Молох. Ще до того, як євреї увійшли в цей край, Бог їх особливо попередив із приводу цього жакливого звичаю: «Не давай своїх дітей на служіння Молохові. Не опогануй імені твого Бога. Я – Господь» (Левит 18:21). Зверніть увагу на таку думку: практикуючи звичай принесення дітей у жертву богам, язичники «опоганювали» ім'я Боже. Тобто вони чинили протилежне до того, про що говорилося раніше, – прославляння істинного Бога. Отож прославляння Бога передбачало не лише словесну хвалу, а й відмову від язичницьких релігійних практик.

Інший приклад з біблійної історії пов'язаний з проблемою використання заборонених речей і предметів. Ізраїльтянам, які ввійшли до Ханаану, Бог звелів: «Місто ж буде під закляттям, — воно і все, що є в ньому, Господу Саваотові!.. Але ви дуже стережіться закляття, щоби часом ви, пожадавши, самі не взяли із заклятого, бо наведете на табір ізраїльських синів закляття і нас вигубите! Адже все золото, срібло, мідь чи залізо буде святим — Господу, його внесуть до Господньої скарбниці!» (І. Нав. 6:17–19). Під «заклятим» тут мається на увазі все те, що не можна було присвоювати собі за жодних обставин, те, що несло в собі загрозу впасти в ідолопоклонство і через це мало бути знищеним. Добробут Ізраїлю як обраного народу, покликаного розкрити світу істинного

Бога, залежав від його духовної чистоти. І ніщо так не загрожувало цій чистоті, як зіткнення з огидними язичницькими традиціями. Щоб цього зіткнення уникнути, Бог звелів знищувати все, що слугувало каменем спотикання для віри.

Незабаром після того як ізраїльтяни увійшли до Обітованого краю, вони зазнали першої поразки. І Господь розповів Ісусу Навину про причину цього: «Встань! Навіщо ти так упав долілиць? Народ згрішив і порушив завіт, який Я їм заповів, і вкравши із залятого, вони поклали у свої скрині» (І. Нав. 7:10, 11). Те, що ізраїльтяни поклали речі язичників упереміш зі своїми, символізувало змішання з язичництвом, яке врешті-решт і призведе націю до катастрофи (як ми побачимо далі, це також стало причиною краху віри перших християн).

Виявляючи користолюбство, жадібність, непослух до повелінь Бога, Котрий не бажав, щоб Його народ навіть торкався до залятого, хтось з ізраїльтян присвоїв собі речі з нещодавно знищеного язичницького міста Єрихону. Хоч у цієї людини й була можливість добровільно виправитися й зізнатися, але вона зробила це лише за наполяганням Ісуса Навина, який очолював народ (якому Бог показав винного): «Я насправді згрішив перед Господом, Богом Ізраїля: так і так я зробив. Побачив я серед здобичи багатобарвний гарний одяг, двісті дідрахм срібла та один золотий злиток в п'ятдесят дідрахм, і бажавши їх, я взяв, і ось вони сховані в землі в моєму наметі, а срібло сховане під ним» (в. 20, 21).

Коли під час розслідування було підтверджено порушення заборони, Ахана відразу побили камінням.

«Чому ти мав вигубити нас? Нехай погубить тебе Господь таким же чином вже сьогодні!» (в. 25). Ахан згрішив, відкрито порушивши прямі й урочисті застереження, що супроводжувалися проявами Божої сили, такими, як, наприклад, падіння Єрихону. Тоді під крики народу і звуки сурем «весь мур довкола впав, і весь народ увійшов у місто» (I. Нав. 6:20). Те, що перемогу Ізраїлю принесло Боже чудо, а не військові здібності ізраїльтян, надавало вагомості Божественній забороні на присвоєння здобичі.

У контексті розглянутого нами питання важливо те, що, звертаючись до Ахана, Ісус Навин сказав: «Віддай славу сьогодні Господу, ізраїльському Богові, признайся, і сповісти мені, що ти зробив, і не приховай від мене!» (I. Нав. 7:19). *Віддай славу Богові* – слова практично ідентичні тим, що записані в Об'явл. 14:7. У процесі суду разом із закликком визнати провину Ахану було запропоновано віддати славу Богу. Що це означає? Віддати славу Богові – це не просто оспівувати Йому хвалу. Ідеться про те, що Бог справедливий, до того ж не тільки в тому, що вказав на вчинені з егоїзму і жадібності дії, а й у покаранні за них. Ахан був засуджений до смерті заслужено, і очікувалося, що він визнає вирок справедливим. Інакше кажучи, віддати хвалу Богові в цьому контексті означало визнати праведність і справедливість суду Божого.

З огляду на Велику боротьбу і Божий намір покінчити з гріхом, бунтом і злом не за допомогою сили, а відповідно до принципів любові, надзвичайно важли-

во, щоб суд Божий був визнаний справедливим усіма мешканцями Всесвіту, зокрема «правителями і владами на небесах» (Ефес. 3:10). В Об'явл. 19:1, 2 показано, як деякі такі «правителі і влади на небесах» вигукують: «Алилуя! Спасіння, і слава, і сила нашого Бога! Адже істинні й справедливі Його суди».

Ось чому такий зворот – «віддати славу» Богу – з'являється і в розглянутих нами біблійних уривках про Божий суд (див. 1 Сам. 6:5; Єрем. 13:15; Мал. 2:2). Проте, безсумнівно, найбільш драматичний, значущий і яскравий випадок його використання в контексті суду ми знаходимо в середині вістки першого ангела: «Побійтеся Бога й віддайте Йому славу, бо прийшла година Його суду!» Чому потрібно виконати спонування: «Побійтеся Бога й віддайте Йому славу»? Тому що настав час Божого суду.

Суд? Божий суд? Суд Господа, Котрий усе знає й усе бачить, Якому відомі всі наші помисли, усі таємні справи, навіть те, про що ви вже давно забули?

І які ваші шанси?

Перестаньте непокоїтися

Багато років тому британські атеїсти провели пропагандистську кампанію, під час якої на знаменитих лондонських червоних двоповерхових автобусах розміщували такий плакат: «МОЖЛИВО, БОГА НЕМАЄ. ТОЖ ПЕРЕСТАНЬТЕ НЕПОКОЇТИСЯ Й РАДІЙТЕ ЖИТТЮ».

«Можливо...» Вони виявили розумну обережність, чи не так?

А чому, власне, потрібно хвилюватися, якщо Бог є? Чи не тому, що в Бога є моральний стандарт, Десять Заповідей, яких людям необхідно дотримуватися замість власних стандартів, амбіцій і бажань? По суті, заклик перестати непокоїтися означав: якщо Бога немає, то й не доведеться звітувати перед Ним за вчинене зло – за завдану іншому шкоду, навіть найближчим людям, за все, що поки залишається безкарним. Очевидно, організаторів цієї публічної акції бентежила думка, що існування Бога передбачає моральні зобов'язання, моральну відповідальність. Їхня тривога була цілком виправданою, оскільки Біблія говорить про гріховність людини досить суворо: «Щоб замовкли кожні уста і щоб увесь світ підлягав під Божий суд» (Римл. 3:19; див. підрозділ «Проблема гріха»). Отже, заклик «Перестаньте бентежитися» розкриває страх авторів плаката перед моральним Богом, існування Якого вони намагаються заперечувати.

Юнак дотримувався агностичних поглядів, що за культурними та соціальними нормами сучасного йому суспільства було допустимо. Однак час від часу йому спадало на думку: «А можливо, Бог є?» Проте щоразу, коли з'являлася така думка, він намагався її позбутися. Чому? Тому що якщо Бог є, то становище цієї молодої людини було складним, і він це розумів! Подібні страхи, вочевидь, охоплювали й авторів плакатів на лондонських автобусах.

І для цього були всі підстави. Ще раз процитуємо уривок із підрозділу «Проблема гріха»: «Проте що ви скажете, коли одного разу постанете перед Богом, Якому відома кожна ваша погана думка, кожен прихований

учинок, усе, що ви робите потай, усе, у чому ви б ніколи не зізналися навіть під загрозою смерті? Якими ви постанете у своєму забрудненому одязі перед святим, безгрішним, досконалим Богом? Так, звичайно, ви все ж таки кращі за Чарльза Менсона і його матір-повію. Однак поряд з Богом ваш вигляд буде непривабливим».

Крім того, якщо атеїсти мають рацію й Бога насправді немає, тоді замисліться, що це означає в питанні досягнення справедливості у світі, який від початку задокументованої історії страждає від її відсутності. Якщо Бога немає, то й немає надії на справедливість чи на отримання відповідей, немає надії виправити незліченну кількість несправедливих дій і відплатити за невинуваті злочини тим, хто їх вчинив. І в цьому разі будь-яке залишене безкарним і неврахованим зло залишиться таким навіки – як це безнадійно й гнітюче!

Ви коли-небудь чули про «Пінто»? Ця машина була спроектована в 1970-х роках компанією «Форд» як конкурент «Фольксвагену Бітл». Проте представники компанії, зокрема її знаменитий виконавчий директор Лі Якокка, знали, що «Пінто» не був безпечним автомобілем і що удар ззаду навіть на відносно невеликій швидкості може призвести в ньому до вибуху бензобака. Провівши аналіз ефективності витрат, компанія «Форд», утім, вирішила продавати автомобіль попри всі його небезпечні недоліки. У компанії обмірковували й дійшли висновку, що дешевше буде виплачувати компенсацію жертвам згорілих «Пінто», ніж витратити 137 мільйонів доларів на негайне виправлення цих недоліків. Це з'ясувалося, коли на одному із судових

процесів був оприлюднений внутрішній меморандум «Форда». Згідно з цим документом, компанія обрала такий шлях тому, що аналіз показав неефективність витрат на модернізацію автомобіля. Урешті-решт «Пінто» зняли з продажу, але це сталося вже після того, як цей автомобіль став причиною численних каліцтв і смертей.

Проте Лі Якокка зберіг свою популярність і, наживши величезне багатство, помер у поважному віці 94 років, залишившись дуже шанованим в американському бізнесі. І що тут можна сказати про справедливість?

Якщо Бога немає, тоді, як застерігав поет Чеслав Мілош, «після смерті – небуття; яке ж величезне полегшення – думати, що не буде суду за наші зради, жадібність, боягузтво і вбивства»¹¹. Так, для деяких ідея про те, що Бога немає, – саме те, чого вони бажають: їм не доведеться відповідати за свої зради, жадібність, боягузтво й за всі інші гріхи, у яких вони винні, але так і не понесли покарання. Однак якщо ми приймаємо як авторитетне джерело істини Біблію, то нам доведеться погодитися з тим, що кожна людина неминуче постає перед Богом як справедливим і неупередженим Судею. Нижче наводяться деякі біблійні уривки про це:

Ось Я незабаром приходжу, і Моя нагорода зі Мною, щоб віддати кожному за його вчинками (Об'явл. 22:12).

Бо Бог приведе кожную справу на суд, і все потаємне, добре воно, чи лихе (Екл. 12:14).

¹¹ Czeslaw Milosz. *Road-Side Dog* (New York: Farrar, Strauss, Giroux. 1998). P. 22.

А Господь застається навіки. Він приготував для суду Свій престол. Він судитиме Всесвіт у праведності, судитиме народи справедливо (Псал. 9:8, 9).

Людино, невже ти вважаєш, що уникнеш Божого суду, осуджуючи інших за те, що сама робиш? (Римл. 2:3).

А сьогоднішнє небо й земля збережені тим самим Словом і тримаються для вогню на день суду і погибелі безбожних людей (2 Петра 3:7).

Побійтеся Бога й віддайте Йому славу, бо прийшла година Його суду! Поклоніться Тому, Хто створив небо, і землю, і море, і джерела вод! (Об'явл. 14:7).

Бо прийшла година Його суду? Що це означає? Коли цей суд відбудеться? І чи є надія на спасіння для нас, грішників?

РОЗДІЛ 4

«ГОДИНА СУДУ ЙОГО»

Бо час розпочати суд з Божого дому; і коли він починається з нас, то який же кінець тих, що противляться Божому Євангелію? (1 Петра 4:17).

Кажу ж вам, що за кожне пусте слово, що люди скажуть, відповідатимуть судного дня, бо за словами своїми будеш оправданий, і за словами своїми будеш осуджений (Матв. 12:36).

Бо Він визначив день, коли має справедливо судити цілий світ через Мужа, Якого настановив, даючи віру всім, воскресивши Його з мертвих! (Дії 17:31).

Можна ще довго продовжувати цитувати біблійні вірші, у яких ідеться про Бога як Суддю і про те, що настане день, коли за всі несправедливості й лихі справи, які люди чинять на Землі, доведеться відповідати. Концепція суду Божого пронизує все Святе Письмо. До того ж Біблія говорить як про останній остаточний суд наприкінці історії світу, так і про суди, які здійснює Бог у різні періоди історії в різних місцях і обставинах. З огляду на Божі суди, здійснені в минулому, ми можемо дійти певного висновку про те, як Бог судить тепер і як судитиме в майбутньому.

Від Божого правосуддя над Адамом і Євою після їхнього гріхопадіння (див. Бут. 3:14–19), Усесвітнього потопу (див. Бут. 7), знищення Содому й Гоморри (див. Бут. 19), суду над Стародавнім Вавилоном (див. Дан. 5) до суду, про який звіщає Трьохангельська вістка (див. Об'явл. 14), і остаточного виконання судового вироку наприкінці часу (див. Об'явл. 20) – у всьому цьому виявляється реальність судів Божих над світом.

Один із найяскравіших описів суду ми знаходимо в старозавітній книзі Даниїла в 7 розділі. Пророк уві сні бачить, як з моря виходять чотири звіра (в. 3), кожен з них символізує певну світову імперію (в. 17), яка постане, а потім зникне в історії. І так триватиме до величного Небесного суду (в. 9, 10, 22, 26), який завершиться встановленням небесного Божого Царства (в. 14, 22, 27). Головне завдання цього пророчого сну – показати, що слідом за чотирма царствами нарешті прийде вічне Царство Боже: «Ці великі чотири звірі, чотири царства постануть на землі, які будуть забрані. А царство візьмуть святі Всевишнього, і ним володітимуть аж до віку віків» (в. 17, 18).

Ці чотири земних царства або імперії давно ідентифіковані як Вавилон, Мідо-Персія, Греція та Рим. Рим – спочатку республіканський, а потім імператорський – прийшов на зміну Стародавній Греції. Після падіння Римської імперії на її руїнах утворилися європейські держави, які в пророцтві символізуються десятьма рогами на голові четвертого звіра. Ці держави, які успадкували римську культуру й правові традиції, існують досі. Водночас, як і було передбачено в пророцтві, з Римської імперії походить ще одна могутня сила –

малий ріг, який символізує Римсько-католицьку церкву. Серед характеристик малого рогу, на жаль, є і переслідування за віру (в. 21, 24, 25).

У Дан. 7:9, 10, 22, 26 показаний Небесний суд, який буде здійснений останнім часом. Після нього Бог установить Своє вічне Царство, яке Біблія називає «новим небом і новою землею» (Об'явл. 21:1; див. також Ісаї 65:17; 66:22; 2 Петра 3:13). Цей суд описаний так:

Я дивився аж доки поставили престולי і сів Стародавній днями і Його одяг білий, наче сніг, а волосся Його голови, наче чиста вовна, Його престол – полум'я вогню, Його колеса – вогонь, що палає. Вогняна ріка тягнулася перед Ним, Йому служили тисячі тисяч, і десятки тисяч по десять тисяч стояли перед Ним. Суд сів, і книги відкрилися (Дан. 7:9, 10).

«Стародавній днями» (так названий Бог), престולי, розгорнуті книги, судове засідання – перед усіма мешканцями Неба розгортається сцена Небесного суду. І в цьому немає нічого дивного, оскільки до Великої боротьби були залучені «правителі і влада на небесах» (Ефес. 3:10).

Далі цей суд зображується так:

Я бачив у видінні вночі, аж ось з небесними хмарами, наче Людський Син, що приходить, наче прийшов до Стародавнього днями, і перед Нього Його привели. І Йому дано владу, шану і царство, і всі народи, племена, язики Йому служитимуть. Його влада – вічна влада, яка не мине, і Його царство не буде знищене (Дан. 7:13, 14).

Термін «Людський Син» Ісус багаторазово застосовував до Самого Себе (див. Матв. 17:22; 20:18; 24:30; Марка 2:10; 10:33; Луки 6:22; 11:30; 12:10; 17:22; Івана 6:53; 12:34; 13:31). Згадка про Сина Людського в Дан. 7 свідчить про те, що Ісус є безпосереднім учасником Небесного суду.

А ось ще одна картина того ж суду: «Аж доки не прийшов Стародавній днями і дав суд святим Всевишнього, і прийшов час, і святі одержали царство» (Дан. 7:22; див. також в. 26, 27). Зверніть увагу: суд був переданий *святим Всевишнього*. Ми зазвичай сприймаємо суд як те, що веде до покарання. У багатьох випадках усе відбувається саме так. Однак стосовно «святих» (цей біблійний термін застосовується щодо всіх, кого Бог визнає Своїм народом, він не пов'язаний з образом або саном святих, що присвоюється офіційною церковною владою) цей суд є виправдувальним. На ньому їх буде оголошено громадянами вічного Божого Царства.

Проте як таке можливо? Хіба не всі ми є грішниками? Прочитаймо наведений нижче біблійний уривок:

«Немає того, хто розуміє; немає того, хто шукає Бога. Всі збилися з дороги, зробилися непридатними; немає такого, хто б робив добро, немає ні одного!» «Їхня гортань — то гріб відкритий; своїми язиками кажуть неправду; отрута зміїна на їхніх губах». «Їхні уста повні прокляття та гіркоти». «Їхні ноги швидкі, щоб проливати кров; на їхніх дорогах — руїни й нещастя, а шлях миру їм не відомий». «Немає Божого страху перед їхніми очима!» (Римл. 3:11–18).

Як у такому разі «святі» можуть бути виправдані на Божому суді?

Відповідь на це запитання криється у «вічному Євангелії».

Євангеліє і суд

Немає випадковості в тому, що Євангеліє і суд у Трьох-ангельській вістці взаємопов'язані. Крім того, взаємозв'язок із судом тільки підсилює красу Євангелія. Євангеліє – це праведність Христа, яка зараховується нам Богом, коли ми приймаємо її вірою. У результаті Бог оцінює нас через при-зму цієї Христової праведності, а не наших забруднених гріхом учинків. Саме ця праведність – праведність Христа, зарахована нам по вірі, – є нашою єдиною надією на Божо-му суді. Завдяки цьому «немає тепер жодного осуду тим, які в Ісусі Христі ходять не за тілом, а за Духом» (Римл. 8:1). Не-має осуду нині, і, звичайно ж, немає його й на Божому суді.

Цілком очевидно, що праведність Христа дається нам не тому, що ми безгрішні. Якби ми були безгрішні, то зо-всім не мали б потреби в ній. Однак праведність Хрис-та потрібна нам, до того ж саме через нашу гріховність. І її спасенна сила походить із святості й безгрішності Ісуса. На Божому суді праведність безгрішного Христа зараховується нам, і ми отримуємо виправдання. Подіб-но до розбійника на хресті, ми зодягаємося в Христову праведність. Або, як сказав Павло, «людина оправду-ється вірою, незалежно від діл Закону» (Римл. 3:28).

Закон не виправдовує людину, у нього інше зав-дання. Як пише Павло, «Закон – святий, і заповідь –

свята, праведна та добра» (Римл. 7:12). Ця істина стає ще більш очевидною у вістці третього ангела. Закон указує на гріх, але не може очистити від нього. Закон подібний до дзеркала: воно показує вам ваші недоліки, але скільки б ви в нього не вдивлялися, воно ці недоліки не виправить. Закон відкриває нам, що є гріх, а перемога над гріхом досягається завдяки Євангелію.

Відомі норми права і Божого суду запозичені зі старозавітного святилища (пізніше – Єрусалимського храму), центру поклоніння в Стародавньому Ізраїлі. Саме з цього храму Ісус вигнав торговців, які опоганювали своєю ганебною справою його священні межі (див. Матв. 21:12,13). Саме тут діти Ізраїлю осягали суть і велич Плану спасіння й вічного Євангелія. У центрі служіння у святині було жертвоприношення тварин – ягнят, биків, козлів. Кожне з них символізувало або в мініатюрі пророкувало смерть Ісуса на хресті, а також Його служіння як нашого Первосвященника в Небесній святині (про це йтиметься нижче). Саме тому, уперше побачивши Ісуса, Іван Хреститель вигукнув: «Ось Агнець Божий, що *на Себе* бере гріх світу!» (Івана 1:29). Замість грішника, який помирає за свої гріхи, у жертву приносили агнця, який образно вказував на Ісуса. Замість того щоб наприкінці всього ми померли за свої гріхи, помер Ісус. І ця велика істина в образах і символах звіщалася в єврейському храмі.

У храмі також було два відділення. Перше з них щодня окроплювали кров'ю принесеної в жертву тварини, а один раз на рік під час ритуалу в День викуплення, на свято Йом Кіпур, кров тварини вносили в друге відділення (див. Левит 16). Цей день ще називали Судним днем, однак в юде-

їв він викликав не тільки благоговійний трепет, а й радість. Пов'язаний із цим святом релігійний ритуал містив добру вістку для Ізраїлевих дітей, оскільки символізував остаточне знищення всіх їхніх гріхів, завдяки чому вони поставали праведними перед Богом на суді. Цей щорічний ритуал відбувався для очищення «від нечистот ізраїльських синів та від їхніх злодіянь в усіх їхніх гріхах» (Левит 16:16).

Це свято також називалося Днем очищення. Очищення вказує на звільнення від гріхів, а не засудження за них. У другому приміщенні святини, у ковчегу завіту (див. Числ. 10:33; П. Зак. 10:3; 31:26), були кам'яні таблички – Десять Заповідей, у яких були сформульовані етичні вимоги до Ізраїлю. Очищення від гріхів досягалося не *завдяки* закону, а *перед* законом, що був у святилищі. Згідно із законом, який люди порушували (про що свідчить фраза «від нечистот Ізраїльських нащадків та від їхніх злочинів у всіх їхніх гріхах»), їх очікував осуд. Однак спасенним засобом ставала кров принесеної в жертву тварини: «Далі візьме первосвященик *крові* тельця й покропить своїм пальцем віко Ковчегу, з боку сходу, а також перед віком Ковчегу він покропить своїм пальцем *кров'ю* сім разів. Після цього заріже козла жертви за гріх, що за народ, внесе частину його *крові* всередину за завісу, і вчинить з його *кров'ю* так само, як він зробив з *кров'ю* тельця, й покропить нею на віко й спереду віка Ковчегу» (Левит 16:14, 15). Саме під цією золотою кришкою зберігалися Десять Заповідей. Кроплення цієї кришки *кров'ю* символізувало задоволення вимог закону. Цією *кров'ю* стала кров Ісуса, що очищає Божий народ від гріхів, які є порушенням Божого Закону.

Нехай це буде для вас вічним законом: сьомого місяця, десятого дня місяця смиритимете ваші душі й не займатиметеся жодною справою – як корінний житель, так і заходжий, який проживає серед вас. Бо в цей день він звершуватиме за вас викуплення, щоб очистити вас від усіх ваших гріхів перед Господом, — і ви будете очищені (в. 29, 30).

Як свідчить вищевказаний уривок, цього урочистого дня (день суду), людям потрібно було «смирити душі». Тобто це був день покаяння, самоаналізу, визнання своїх гріхів. Пролита кров Ісуса несе в собі не тільки прощення гріхів, а й очищення від них.

Від смерті тварини до кроплення кров'ю у святині – усе було прообразом «вічного Євангелія» (Об'явл. 14:6), де Ісус спочатку є істинною жертвою, а потім Первосвященником. Новозавітна книга Послання до євреїв присвячена детальному поясненню того, що земна святиня було моделлю, символом Небесної святині, а Ісус, Який пролив Свою кров на хресті (символом чого було жертвоприношення тварин) нині здійснює служіння в Небесній святині як Первосвященник.

У тому, про що я веду мову, головним є ось що: ми маємо такого Первосвященника, Який сів на небі праворуч престолу Величності. Він – Служитель святині та істинного намету, який поставив Господь, а не людина (Євр. 8:1, 2).

Як земний священник заступався за грішників, вносячи кров у святиню, Ісус, наш Первосвященник у Небесній святині, також заступається за нас. Ось що про це говорить Біблія:

А хто судитиме? Ісус Христос, Який помер і воскрес, Який по правиці Бога, – Він і заступається за нас! (Римл. 8:34).

Тому, будучи завжди живим, Він може завжди спасати тих, що приходять до Бога через Нього, аби заступатися за них (Євр. 7:25).

Дітоньки мої, пишу вам це, щоб ви не грішили. А коли хто згрішить, то маємо Заступника перед Отцем, Ісуса Христа, Праведника (1 Івана 2:1).

Бо Христос увійшов не в рукотворну святиню, яка відображала істинну, але в саме небо, щоб тепер з'явитися перед Божим обличчям за нас (Євр. 9:24).

Зверніть увагу на думку, що проходить через усі ці висловлювання: Христос на Небесах, у Небесному святилищі заступається за нас. Він перебуває в присутності Божій як наш Заступник. Ось чому ми можемо отримати спасіння. Тепер, під час Небесного суду («бо прийшла година Його суду»), наше виправдання можливе як завдяки здійсненому Христом на хресті, коли Він став жертвою за нас, так і завдяки Його служінню заради нас у Небесній святині як нашого Первосвященника. Ще раз вдумайтеся в ці слова: «А хто судитиме? Ісус Христос, Який помер і воскрес, Який по правиці Бога, – Він і заступається за нас!» (Римл. 8:34). Завдяки такому заступництву «немає тепер жодного осуду тим, які в Ісусі Христі» (в. 1), – немає осуду сьогодні, і вже, безперечно, не буде його на суді тим, хто вірою приймає цю жертву.

Фактично нагадування про суд у вісті першого ангела наводить на думку про День викуплення. Книга Об'явлення сповнена символів, пов'язаних зі святилищем

(див. Об'явл. 1:23; 5:5; 8:3–8; 11:6–19; 15:5–8; 21:1–8). До того ж незадовго до подій, що стосуються Трьохангельської вістки, в Об'явл. 11:19 сповіщається: «І відкрився Божий храм на небі, і з'явився ковчег Його Завіту в Його храмі» (Об'явл. 11:19). Храм – це і є святилище, а ковчег, який перебував у другому відділенні, містив Десять Заповідей. Коли храм відкривається так, що стає видно ковчег завіту, це вказує на те, що настає День викуплення, Судний день.

Отже, перший ангел сповіщає про те, що «прийшла година Його суду», і тому нам потрібно боятися «Бога й віддати Йому славу». Водночас «вічне Євангеліє» пропонує людям виправдання на суді через Ісуса і в Ісусі й вічне життя в Божому Царстві.

Що з'явилося першим – насіння грейпфрута, грейпфрут чи грейпфрутове дерево?

Усесвіт величезний. Два трильйони галактик, і в кожній з них сто мільярдів зірок. Навколо багатьох зірок обертаються по орбітах планети. Уявімо собі, що на одній із цих планет жителі харчуються не їжею, а просто дивлячись на Сонце – свою зірку. Деякі люди, вважаючи себе освіченими, стверджують, що ми можемо робити те ж саме – харчуватися лише від Сонця (хоч я не рекомендую робити це).

Припустимо, що жителям цієї планети розповіли про іншу планету, названу Землею, де люди кладуть зернята в ґрунт і потім харчуються плодами рослин. Вони лише поміщають насіння в землю, а далі під впливом води й сонячного світла із зернят виростають дерева. У цих дерев

десятки гілок, на кожній із яких розпускається зелене листя, а пізніше з'являються і плоди. Гарні, смачні, поживні, названі грейпфрутами, вони у великій кількості ростуть на деревах. Саме так люди на планеті Земля отримують (принаймні частково) те, що їм потрібно для виживання. Уявімо собі, що жителям іншої планети теж сказали, що всередині грейпфрутів є багато зернят і кожне з них можна вилучити з плоду, посадити в землю, а з нього виросте грейпфрутовий дерево, на якому згодом з'явиться багато плодів зі своїм насінням. І так до нескінченності.

Та чому вони *повинні* повірити в це? Навіщо їм узагалі комусь вірити? Адже в цьому немає логіки, це суперечить здоровому глузду. Як маленьке зернятко може містити в собі ціле грейпфрутове дерево? Просто трохи ґрунту, води і сонячного світла – і ось, будь ласка: грейпфрутове дерево?

Даруйте! Якби ми ніколи не бачили того, як зернятко в ґрунті перетворюється на дерево, багате на плоди, хіба ми повірили б у це? «Вони говорили так, – писав Г. К. Честертон про інтелектуалів, – начебто факт, що дерево приносить плоди, настільки ж *безсумнівний* і *непорушний*, як і те, що якщо до двох дерев додати ще одне, то ми отримаємо три. Утім, це не так».

Тут немає *непорушності*, натомість є чудо. Однак єдина причина, з якої ми не вважаємо це дивом, полягає в тому, що ми таке бачимо постійно. Якби, однак, нам довелося тільки один раз у своєму житті побачити, як насіння садять у землю і з нього виростає грейпфрутове дерево, ми вважали б це дивом, із благоговінням сприйнявши це як таємницю.

І це лише грейпфрути. А якщо назвати й інші плоди: персики, сливи, яблука, авокадо, броколі, лимони, помі-

дори, кокоси, пшеницю, овес, рис, ківі, огірки, абрикоси, банани, чорницю, вишні, спаржу, цвітну капусту, селеру, кукурудзу, баклажани, цибулю, часник, гірчицю, червоний перець, редиску, ожину, кавуни, мандарини, фініки, оливки, гуаву, манго, нектарини, маракую, шпинат, полуницю, базилік, окру, смородину й безліч інших? Невже кожна з цих рослин виростає з посадженого в ґрунт зернятка? Це нелогічно, нераціонально, нерозумно. Ні, це просто диво. Якби нам лише один раз у житті довелося побачити, як тільки один із цих плодів (а перераховані лише їстівні) виростає на дереві, яке росте в ґрунті, ми б здивувалися. Що ж казати про всі? І це повторювалося б щосезону. Ми просто настільки звикли до цього, що не бачимо тут жодного дива.

А проте можна було б поставити запитання: як могло еволюціонувати грейпфрутове дерево? Тобто в який спосіб воно могло вирости без будь-якого задуму самостійно, як передбачає теорія еволюції? Еволюція ж не допускає, що будь-яка форма життя на Землі виникла цілеспрямовано, у результаті задуму. Як те, що лише частково є зернятком грейпфрута (вишні або банана) або частково грейпфрутом (вишнею або бананом), еволюціонує в повноцінне зерно, дерево або грейпфрутовий плід (вишню чи банан)? Або як могло еволюціонувати одне з них спочатку? І що з'явилося першим: насіння грейпфрута, грейпфрутове дерево чи грейпфрутовий плід? (Це веганський варіант запитання: що з'явилося першим – курка чи яйце?)

Проте зазначена проблема, по суті, не є проблемою, оскільки саме запитання: «Що з'явилося першим: насіння грейпфрута, грейпфрутове дерево чи грейпфруто-

вий плід?» поставлене неправильно. Воно побудоване на припущенні: щось повинно бути першим – дерево, насіння або плід. Біблія, однак, навчає інакше: «І сказав Бог: Нехай зростить земля лугові трави, що розсівають насіння, – за родом і за подобою, – плодові дерева, що приносять плоди, в яких міститься насіння, – за родом на землі! І сталося так» (Бут. 1:11).

Ніхто за всю історію не зміг відповісти на запитання, що з'явилося першим, оскільки відповіді на нього немає. Згідно з Біблією, насіння, рослина і її плід були створені одночасно, і це єдиний варіант розв'язання цієї дилеми. Бог створив грейпфрут, «в якому насіння його». І те саме можна сказати про персики, сливи, яблука, авокадо, броколі, лимони, помідори, кокоси, пшеницю, овес, рис, ківі, огірки, абрикоси, банани, чорницю, вишні, спаржу, цвітну капусту, селеру, кукурудзу, баклажани, цибулю, часник, гірчицю, червоний перець, редиску, ожину, кавуни, мандарини, фініки, оливки, гуаву, манго, нектарини, маракую, шпинат, полуницю, базилік, окру, смородину і т. ін. Усі ці плоди – гарні, смачні, поживні — виростають у буквальному сенсі із землі й переконливо свідчать про свого Творця – Бога, Який любить Своє творіння й піклується про нього.

І це підводить нас до кульмінації у вістці першого ангела. Так, перший ангел сповіщає нам «вічне Євангеліє». Він закликає: «Побійтеся Бога й віддайте Йому славу, бо прийшла година Його суду», «Поклоніться Тому, Хто створив небо, і землю, і море, і джерела вод» (Об'явл. 14:7).

Що це означає – поклонитися Творцеві, Тому, Хто помістив грейпфрутове дерево в насіння, а насіння – у грейпфрутове дерево? І чому ця вістка така важлива в наш час?

РОЗДІЛ 5

«АДЖЕ ЗА ШІСТЬ ДНІВ ...»

Прочитайте перше речення Біблії. У ньому не йдеться про те, що «так Бог полюбив світ, що дав Свого Єдинородного Сина, щоб кожний, хто вірить у Нього, не загинув, але мав життя вічне» (Івана 3:16). Воно не говорить: «Але Бог виявляє Свою любов до нас тим, що Христос за нас помер, коли ми були ще грішниками» (Римл. 5:8) або «Тут терпіння святих, які бережуть Божі заповіді та віру Ісуса» (Об'явл. 14:12). Біблія не починається з повідомлення про Другий прихід Ісуса (див. Матв. 24:30), ні з опису людської гріховності (див. Римл. 3:10), ні з «вічного Євангелія» (Об'явл. 14:6), ні із застереження про суд (див. Екл. 12:14).

Вона починається такими словами: «На початку створив Бог небо та землю» (Бут. 1:1). І розпочинається ця Книга так тому, що все інше в ній – смерть Ісуса, Велика боротьба, людська гріховність, гріхопадіння людини, суд – набуває сенсу лише в тому разі, якщо Бог воістину створив наш світ.

Що було б в іншому випадку? У безбожному Всесвіті смерть Ісуса на хресті була б просто ще одним убив-

ством людини. Який сенс був би в останньому суді, якщо Бога немає? Хто звершував би цей суд? Хто б винагороджував тих, котрі живуть святим життям? Хто карав би за гріхи? Як могла б звучати «Добра вістка» в такому Всесвіті? Що вона б містила, крім визнання, що ми живемо, боремося, страждаємо, помираємо й навіки зникаємо разом із пам'яттю про нас?

Ось чому Біблія починається з істини про Бога-Творця, на чому ґрунтується все інше: вічне Євангеліє, суд, Велика боротьба, гріхопадіння. На відміну від сучасної концепції, начебто життя на Землі виникло зовсім випадково, не маючи будь-якого призначення, задуму або цілі, Біблія починається з того, що є самоочевидним (згадайте про грейпфрут): що життя у всій своїй красі й дивовижній складності було створене Богом.

І хоч Трьохангельська вістка адресована людям останнього часу, у який ми живемо, вона звернена до перших днів історії нашої планети, перших шести днів творіння життя на Землі. Мова, яку Іван використовує у вістці першого ангела, запозичена (як і багато чого в книзі Об'явлення) зі Старого Завіту. У цьому конкретно-му випадку сам вибір слів вістки першого ангела — «Хто створив небо, і землю, і море, і джерела вод» (Об'явл. 14:7) — запозичений із четвертої заповіді Закону Божого.

«Пам'ятай день суботній, щоб його святити. Шість днів працюватимеш і робитимеш усі свої діла, а сьомий день — субота Господу, Богові твоєму. Не робитимеш жодної праці ні ти, ні твій син, ні твоя дочка, ні твій раб, ні твоя невілля, ні твій віл, ні твій осел, ні інша твоя худоба, ні твій приходець, який живе у твоєму домі. Адже

за шість днів Господь створив небо, землю, море і все, що в них, а сьомого дня Він відпочив. Тому Господь поблагословив день суботній і освятив його» (Вих. 20:8–11). Заповідь говорить: *«Адже за шість днів Господь створив небо, землю, море і все, що в них»*. А ось вістка першого ангела: *«Поклоніться Тому, Хто створив небо, і землю, і море»*. У такий спосіб Об'явл. 14:7 спрямовує наш погляд на четверту заповідь, яка, безперечно, свідчить, що наш світ був створений Богом. Завершальні слова четвертої заповіді: *«Адже за шість днів Господь створив небо, землю, море і все, що в них, а сьомого дня Він відпочив. Тому Господь поблагословив день суботній і освятив його»* (Вих. 20:11) є прямим запозиченням з розповіді про творіння з книги Буття: *«І поблагословив Бог сьомий день, і освятив його, бо того дня відпочив від усіх Своїх діл, які почав Бог творити»* (Бут. 2:3).

Четверта заповідь, на яку вказує вістка першого ангела, своєю чергою, спрямовує думки до шести днів творіння (див. Бут. 1, 2). І в розповіді про творіння в книзі Буття також підкреслюється сьомий день: *«Так звершені були небо й земля, і всі їхні вистроєні сили. Закінчив Бог до сьомого дня Своє діло творіння, яке Він чинив, і спочив Він сьомого дня від усієї Своєї праці, яку звершив. І поблагословив Бог сьомий день, і освятив його, бо того дня відпочив Він від усієї Своєї праці, яку Бог під час творіння здійснював»* (Бут. 2:1–3).

Необхідно пам'ятати: коли Бог благословив і освятив сьомий день, коли Він цього дня спочив від усіх справ, на Землі існували лише Адам з Євою. Євреїв не було, вони з'явилися багато століть потому. Першим євреєм у

Біблії названий Авраам (див. Бут. 14:13). Інакше кажучи, загальнопоширене уявлення, начебто субота призначена виключно для євреїв, не підтверджується біблійною розповіддю. Євреї справді дотримуються суботи значно довше за інших людей, тому суботу й ототожнюють з ними. Однак перше повідомлення про суботу як святий день у Біблії не пов'язане з ними. Субота не бере початок від євреїв подібно до того, як яблуко – логотип відомої комп'ютерної компанії – не бере свій початок від Стіва Джобса. Субота бере свій початок з Едену, коли ще не було ані євреїв, ані будь-якої іншої нації. Вчення про те, що наш світ був створений Богом, – основа всієї Біблії. Воно є фундаментом для всього іншого, а все інше, чого навчає Біблія, позбавлене будь-якого сенсу без визнання Бога нашим Творцем. Ось чому ця тема порушується в Писанні знову і знову. Наведемо кілька біблійних уривків:

Вірою розуміємо, що віки були створені Божим Словом, так що з невидимого постало видиме (Євр. 11:3).

Адже так говорить Господь, Творець небес, – Він є Богом, Котрий створив землю, сформував її та утвердив. Не пустелею учинив її, але створив її для проживання. Я – Господь, і немає іншого! (Ісаї 45:18).

Достойний Ти, Господи і Боже наш, прийняти славу, честь і силу, бо Ти створив усе, і завдяки Твоїй волі все постало і було створене! (Об'явл. 4:11).

На початку було Слово, і Слово було в Бога, і Слово було Бог. Воно на початку було в Бога. Все

через Нього постало, і без Нього не постало нічого з того, що постало (Івана 1:1–3).

Господнім словом непорушно встановлені небеса і подихом Його уст – уся їхня сила (Псал. 33:6).

Але запитай чотириногих хіба не розкажуть тобі, і небесних птахів, чи не сповістять тобі? Розкажи землі, хіба не пояснить тобі, і чи не підкажуть тобі морські риби? Хто не пізнав у цьому всьому, що Господня рука вчинила це? (Йова 12:7–9).

Тож є заховане – для тих, які цього бажають, що небо було з прадавнини, і земля – з води та водою – створена Божим Словом (2 Петра 3:5).

Так говорить Господь Бог, Який створив небо і встановив його, Який утвердив землю, й те, що на ній, і дав дихання народів, який на ній перебуває, і дух тим, хто ходить по ній (Ісаї 42:5).

Ти Сам єдиний Господь! Ти створив небо, небо небес і все їхнє розташування, землю і все, що є в ній, моря і все, що є в них, і Ти все оживляєш, і небесні війська Тобі поклоняються (Неем. 9:6).

В Ньому створене все, що на небі й на землі, – видиме й невидиме, – чи престоли, чи панування, чи начала, чи влади, – все через Нього і для Нього створене. Він – раніш усього, і все існує в Ньому (Колос. 1:16, 17).

У Біблії є багато висловлювань про Бога як Творця, що вказує на величезну значущість вчення про творіння. Це вчення настільки важливе, що на згадку про нього в Слові Божому нам наказано проводити одну сьо-

му частину нашого життя – один день на тиждень, – відпочиваючи від повсякденної праці. Подібного повеління немає щодо будь-якого іншого вчення. Чому? Цим наголошується важливість вчення про творіння. Будь-яке інше вчення втрачає сенс, якщо ми не визнаємо Бога як свого Творця. Серед решти повелінь, як-от: «Не вбивай», «Не чини перелюбу», є заповідь «Пам'ятай день суботній». Чому? Тому що «за шість днів Господь створив небо, землю, море і все, що в них». Щосуботи щотижня нам належить згадувати не про «богів», яким поклонялися язичники стародавніх часів, не про випадковість і природний добір – божества сучасного суспільства, а про Того єдиного Бога, Який створив увесь світ.

Цікаво й те, що першою оголошеною в Біблії святинею виявилася не усипальня, не рукотворний храм, а певний відрізок часу – сьомий день. «І поблагословив Бог сьомий день, і освятив його, бо того дня відпочив від усіх Своїх діл, які почав Бог творити» (Бут. 2:3). Слово, яке в цьому уривку перекладене як «освятив», у давньоєврейській мові часто означало «виділив для священного використання». Хоч Бог творив фізичний світ – небо, землю, птахів, звірів, людей і небесні тіла, освятив Він не простір, а час. Час – той вимір, у якому є просторові предмети, тобто небеса, земля, птахи, звірі і люди.

Субота як пам'ятник творіння особлива ще й тим, що не ми йдемо до цього пам'ятника, але він приходить до нас. Один раз на тиждень зі швидкістю 1675 кілометрів на годину (приблизно така швидкість обертання Землі навколо своєї осі) субота обходить земну кулю. «Надхо-

дячи із заходом одного дня й ідучи наступного, субота ніби омиває нашу планету величезною очищувальною хвилиною кожен сьомий день тижня. Нам немає необхідності шукати його. Цей день сам знаходить нас»¹².

У цьому застережливому посланні про кінець світу Слово Боже повертає нас до початку світу, точніше, до Того, Хто його створив. Саме з цієї причини у вістці лунає заклик не тільки «боятися» Бога, не тільки «віддати славу» Йому, а й (це, мабуть, найважливіше) «поклонитися» Йому.

Поклоніння ідолу

Зосередимо увагу на одному драматичному епізоді, описаному в Біблії. Кілька молодих людей стоять перед вибором – чітким і недвозначним: підкоритися закону правителя або ж померти. Немає жодного права на апеляцію, жодної можливості для помилювання. Слухайся або загинь. Суть проблеми в цьому епізоді пов'язана з питанням поклоніння. Кому ми поклоняємося? Адже, урешті-решт, усі ми чомусь/комусь поклоняємося. «В окопах свого повсякденного дорослого життя, – писав американський автор Девід Фостер Уоллес, – немає того, чому б не поклонялися люди. Поклоняється кожен. Єдиний наданий нам вибір полягає в тому, чому чи кому поклонятися»¹³. Собі, знаменитостям, задоволенню життя, владі – будь-кому чи чому. Поклоніння не обов'язково передбачає релігійне благоговіння або молитви, спів гімнів хвали або прославляння Бога. Ми поклоняємося всьому, що заміщає Бога в нашому житті. Атеїсти поклоняються теж.

Ця драматична розповідь представлена в біблійній книзі Даниїла, яка, як ми вже зазначали, допомагає нам у тлумаченні книги Об'явлення, що містить Трьохангельську вістку. Події відбуваються в Стародавньому Вавилоні. Як ми побачимо далі, ця назва відіграє важливу роль у Трьохангельській вістці. Хоч у книзі й не вказана точна дата, описані події сталися приблизно 594 року до н.е. Однак важлива не стільки дата, скільки суть того, що відбувається.

Цар Навуходоносор, який тоді стояв на чолі Вавилонської імперії, завоював юдеїв, розграбував їхню землю, зруйнував Єрусалим і його священний храм, а жителів забрав у полон. Серед бранців виявилися й четверо молодих євреїв. Імена їхні змінили на вавилонський лад: Валтасар, Сідрах, Місах та Авденаго. За походженням ці євреї були зі знатних родин. Їх не відправили на роботи до копалень, як інших рабів. Юнаки жили в царському палаці, де вони отримали найкращу на той час освіту, служили царю, й «в усякому слові мудрості та вміння, які випитував у них цар, він знайшов їх вдесятеро розумнішими за всіх заклиначів і ворожбитів, що були в усьому його царстві» (Дан. 1:20).

Приблизно в цей час, 594 року до н. е., цар Навуходоносор поставив золоту статую, величезного боввана, і звелів кожному поклонитися йому: «І вісник закричав гучно: До вас говориться, народи, племена, язика! В якій лиш годині почуєте голос труби, со-

¹² Clifford Goldstein. *A Pause for Peace* (Nampa, Idaho: Pacific Press. 1992). Р. 46.

¹³ <https://web.ics.purdue.edu/~drkelly/DFWKenyonAddress2005.pdf>

півки та гусел, самвики і псалтиря в співзвучності всякого роду музичних інструментів, упавши, поклоніться золотій статуї, яку поставив цар Навуходоносор! А хто тільки, упавши, не поклониться, то тієї ж години буде кинутий у вогняну палаючу піч!» (Дан. 3:4–6).

Однак виконання цього наказу означало для євреїв порушення однієї з Десяти Заповідей Божого Закону. Ще Мойсей закликав народ Божий «дотримуватись Його Заповідей» (П. Зак. 30:10), а в Новому Завіті Яків пише: «Бо хто весь Закон виконує, а згрішить в одному, той став винним у всьому, бо Хто сказав: Не чини перелюбу, – Той і сказав: Не вбивай! Коли ж не чиниш перелюбу, а вбиваєш, ти став порушником Закону» (Якова 2:10, 11). А ось що сказано про Закон Божий в Об'явленні: «Тут терпіння святих, які бережуть Божі заповіді та віру Ісуса!» (Об'явл. 14:12). Одна з Десяти Заповідей застерігає: «Не робитимеш собі жодного ідола ні будь-якої подоби того, що на небі вгорі, чи на землі внизу, чи у водах під землею. Не поклонятимешся їм і не служитимеш їм» (Вих. 20:4). Із цієї причини троє юнаків – Сідрах, Місах та Авденаго (Даніїл, або, як його називали у Вавилоні, Валтасар, на цих зборах, вочевидь, був відсутній) відмовилися поклонитися ідолу. Вони поклонялися лише Творцю й нікому більше.

Їх відразу ж привели до царя. Він запитав: «Чи справді, Сідраху, Місаху і Авденаго, що ви не служите моїм богам і не поклоняєтесь золотій статуї, яку я поставив?» (Дан. 3:14). Юнаки недвозначно і прямо відповіли:

Ми не маємо потреби тобі відповідати на ці слова. Бо є Бог, Якому ми служимо, Він сильний виврати нас з палаючої вогняної печі, тож Він врятує нас з твоїх рук, царю! 18Якщо ж ні, нехай тобі буде відомо, царю, що ми не служитимемо твоїм богам і золотій статуї, яку ти поставив, не поклонимося! (Дан. 3:16–18).

З огляду на те, що сьогодні відомо про правителів стародавнього Близького Сходу, такі царі, як Навуходоносор, не звикли, щоб їм так відповідали. Така відповідь не відповідала правилам придворного етикету й нічого хорошого не передвіщала. Дотримуючись своїх слів, цар наказав кинути юнаків живими в палаючу вогняну піч¹⁴.

Центральна тема цієї історії – поклоніння. Кому ми поклоняємося? Усі ми поклоняємося чомусь чи комусь. Або ж Господу, Який «за шість днів... створив небо, землю, море і все, що в них» (Вих. 20:11), а потім «поблагословив... сьомий день, і освятив його, бо того дня відпочив від усіх Своїх діл, які почав Бог творити» (Бут. 2:3), або поклоняємося чомусь іншому.

Якщо ми поклоняємося не Богу, Котрий створив нас і забезпечує наше існування, у Якому «живемо, рухаємося та існуємо» (Дії 17:28) і Який викупив нас, тобто поклоняємося чомусь чи комусь іншому, то це ідолопоклонство: чи поклоніння золотому ідолові, чи науці, чи собі, чи грошам, чи владі і т. ін., що обожнюємо ми. Оскільки Господь створив кожного й лише Він підтримує нас, дає нам життя, то лише Він гідний поклоніння.

Одним із найпрекрасніших творів мистецтва вважають мармурову статую царя Давида (роботу художника і скульптора Мікеланджело). Вона датується приблизно 1501–1504 роками. Уявіть собі, що ви стоїте перед цією мармуровою статуєю в Академії мистецтв у Флоренції (Італія), і дякуєте цьому шматку мармуру за те, що він є, що так майстерно й уміло оброблений, – немовби ця статуя не лише утворилася без сторонньої допомоги, а й сама перетворилася на приголомшливий за красою витвір мистецтва, яким вона є. Замість того щоб вихваляти Мікеланджело, її творця, усю нашу хвалу й захоплення ми б спрямували на його творіння. Це було б цілковитим безглуздом, чи не так?

Хоч це лише аналогія, але сказане про статую Давида показує всю суть ідолопоклонства: це поклоніння не Творцю, а творінню або якомусь елементу творіння. Апостол Павло із цього приводу написав: «Вони замінили Божу істину на неправду, поклонялися і служили творінню більше, ніж Творцеві, Який є благословенний навіки» (Римл. 1:25). У Біблії Бог постійно застерігає нас від поклоніння будь-чому чи будь-кому, крім Нього Самого, – чи то сонце, місяць, зірки (див. П. Зак. 4:19), чи «боги» сусідніх народів (див. Суд. 10: 6; П. Зак. 8:19; 1 Цар. 11:33; Псал. 81:10; Єрем. 1:16). Поклоніння будь-яким ідолам марне й позбавлене сенсу. Пророк Ісая проілюстрував це:

«Перед тим чоловік зрубує собі кедр, або бере кипарис чи дуб, – дочекавшись, поки виросте найкраще посеред дерев лісу, – або він вибирає сосну, яку сам посадив, і яка, завдяки дощам, виросла, аби послужити

¹⁴ Про те, як завершилася ця історія, читайте в Дан. 3.

людям для опалювання, — гріється, або пече хліб. З цього ж матеріалу він витесує бога й поклоняється йому, — робить ідола, й стає перед ним навколішки. Частину дерева він палить у вогні, щоб зігрітись, — іншою пече м'ясо, їсть печеню і насичується, а зігрівшись і наситившись, він каже: Мені тепло, і приємно дивитись на вогонь. З решти дерева він робить собі різьбленого ідола, щоб падати перед ним у поклони долілиць, — стоячи навколішки, молитись до нього, волаючи: Спаси мене, бо ти є моїм богом!» (Ісаї 44:14–17).

Деякі народи зайшли надто далеко, чинячи саме так, як описує Ісая. Однак незалежно від форми ідолопоклонства незмінним залишається принцип: усе, що заміняє Бога в житті, — ідол, якому люди поклоняються. І ця підміна не здатна спасти їх так само, як не спроможні це зробити ані комп'ютери Стіва Джобса, ані слава, ані гроші, ані влада. Рано чи пізно відповідно до законів природи всі ми повернемося в той самий порошок, з якого спочатку була людина створена. Наша єдина надія, наше спасіння — у Господі, у Його вічному Євангелії. Поклоніння заслугує лише Бог. Слава, влада, наука, технологія, власне «я» — нічого із цих потенційних ідолів не може спасти нас. Їхні можливості щодо цього анітрохи не більші, ніж у витесаного з дерева ідола, про якого писав Ісая.

Історія про відмову Сідраха, Місаха та Авденаго поклонитися ідолу безпосередньо пов'язана з Трьохангельською вісткою. У Дан. 3 вислів «поклонитися золотій статуї (ідолу)» використовується шість разів (у віршах 5, 7, 10, 12, 14 і 18). У книзі Об'явлення в розділі, який спрямовує до Трьохангельської вістки, міститься застереження про при-

йдешні часи гонінь. Під загрозою смерті людей змушуватимуть «поклонитися образіві звіра» (Об'явл. 13:15). Слова «образ» і «бовван» (ідол, статуя) споріднені. Як і в Дан. 3, питання поклоніння людині буде особливо актуальним. А вістка третього ангела, яка застерігає від поклоніння «звірові та його образіві» (Об'явл. 14:9, 11), про якого йдеться ще в Об'явл. 13, по суті, указує на історію, яка трапилася у Вавилоні з трьома єврейськими юнаками.

Отже, Трьохангельська вістка починається з «вічного Євангелія», з дивовижної Доброї вістки про Ісуса, нашого Творця і Викупителя, праведність Якого (і лише вона) дає нам надію в «годину Його суду». Крім заклику «Побійтеся Бога й віддайте Йому славу», вістка першого ангела досягає кульмінації в заклику поклонитися «Тому, Хто створив небо, землю, море і джерела вод» – Бога, Який ще в Едені встановив суботу як пам'ятник творіння. Цей заклик поклонитися Творцеві, як побачимо, ще актуальніший, якщо зіставити його з вісткою третього ангела про поклоніння «звірові та його образіві» тоді, коли питання про поклоніння торкнеться всього світу.

Отже, усі ми комусь чи чомусь поклоняємося. І, зрештою, ідеться про вибір: або поклоняємося творінню – грішній істоті, від якої нам потрібно рятуватися; або Творцеві – єдиному, Хто може врятувати нас від неї.

Творінню або Творцю! Кому ми поклоняємося?

Одномовний світ

У Біблії є цікавий і таємничий епізод. І ця таємничість зумовлена тим, що зазначений випадок стосується

ся далекого минулого, у Біблії він описаний дуже лаконічно (див. Бут. 11:1–9). Проте його значення і наслідки відчуються протягом тисячоліть аж до сьогодні. Те, що ви читаете ці рядки певною мовою – українською, французькою, іспанською, мандаринською, суахілі, хінді, російською – будь-якою, стосується подій минулого. Указаний епізод пов'язаний із розділенням мов під час будівництва Вавилонської вежі. Як насіння грейпфрута бере свій початок в Едені, так і різні мови беруть свій початок від Вавилонської вежі.

Розповідь починається словами: «Уся земля мала одну мову й одні слова для всіх» (Бут. 11:1). Оскільки в історичному літописі відомі лише реалії існування різних мов (за підрахунками, сьогодні у світі налічується близько семи тисяч мов), такий факт здається дивним. Однак якщо врахувати, що це було ще в ранній історії світу, то ідея «одна мова й однакові слова» звучить цілком логічно. Оскільки весь людський рід походить від Адама та Єви, певний час, починаючи від створення світу, люди розмовляли однією мовою. Один Бог, одна раса, одна мова.

Дата такої події, як зведення Вавилонської вежі, в історії не встановлена, проте з Біблії зрозуміло, що на той час уже відбувся всесвітній потоп. Через деякий час після потопу люди «знайшли рівнину в Сеннаарській землі й там оселилися» (Бут. 11:2). Ця місцевість у південній частині Месопотамії – нині південна частина сучасного Іраку. Саме там у давнину люди сказали: «Збудуємо собі місто й вежу, вершина якої сягатиме неба, і зробимо собі ім'я, перш ніж розсіємося по поверхні всієї

землі» (в. 4). Найімовірніше, пам'ятаючи про потоп, ці люди прагнули убезпечити себе від такої катастрофи в майбутньому, хоч кожна веселка, яка з'являлася на небі, нагадувала про Божу обітницю, що «більше не загине жодна істота від вод потопу, і не будуть більше води потопу, щоб знищувати всю землю» (Бут. 9:11). Отже, спорудження вежі, «вершина якої сягатиме неба», означало очевидну недовіру обітниці Бога й відкрити непокору Йому. Слова «створимо собі ім'я» виражають людську зарозумілість і пихатість. Згадане тут слово «ім'я» раніше вже використовувалося в Біблії при описі моральної деградації людей перед потопом. Ось що про це сказано: «Це були силачі – відомі люди стародавнього світу» (Бут. 6:4). Словосполучення «відомі люди» буквально означає «імениті люди» або «люди імені». У Біблії описується життя цих людей: «Побачив Господь Бог, що зло розмножилось на землі, що кожний у своєму серці весь час пильно роздумує про зло» (в. 5). Отже, у цьому контексті характеристика людей із використанням слова «ім'я» вказує на щось негативне.

Розповідь про будівництво Вавилонської вежі лише посилює негативні конотації:

І сказав Господь: Ось рід один і мова одна в усіх; та ось почали робити, і тепер усе, що тільки забажають зробити, буде їм під силу. Тож давайте, зійшовши помішаємо там їхню мову, щоб ніхто не міг розуміти мови ближнього. І розсіяв їх звідти Господь по поверхні всієї землі, і вони перестали будувати місто і вежу (Бут. 11:6–8).

Хоч подробиці невідомі, але біблійний текст повідомляє, що ці люди відкрито виступили проти Бога. Ось чому, зійшовши на Землю, Господь змішав їхні мови. Уявіть, які це спричинило здивування, плутанину і сум'яття. Сотні, а можливо, і тисячі людей раптово заговорили між собою мовою, яка була незрозумілою для їхніх співрозмовників. Найімовірніше, це викликало здивування, переляк, страх і невдоволення водночас, адже люди зіткнулися із чимось досі невідомим. Це спрацювало, і, як і очікувалося, місто й вежа залишилися недобудованими, а люди в сум'ятті розсіялися по Землі. Звичайно ж, залишаючи Вавилон, об'єднувалися разом ті, які розмовляли однією мовою. Так Біблія пояснює появу різних мов.

Вищевказана розповідь завершується словами: «Тому-то й названо його Вавилоном, оскільки там змішав Господь мову людей усієї землі. Звідти розсіяв їх Господь по всій землі» (в. 9). У Біблії слово «Вавилон» символізує відкритий бунт проти Бога. Назва «Вавилон» використовується на сторінках Біблії кілька сотень разів – від першої згадки про це місто в Бут. 10:10 до книги Об'явлення, де воно вжите в Трьохангельській вістці: «Ще інший ангел, другий, слідував за ним, проголошуючи: Упав, упав великий Вавилон, який напоїв усі народи лютим вином своєї розпусти!» (Об'явл. 14:8).

РОЗДІЛ 6

«УПАВ, УПАВ ВЕЛИКИЙ ВАВИЛОН...»

Вістка першого ангела містить послання про Бога – про Його «вічне Євангеліє», про «Його суд» і про Господа як «Того, Хто створив небо, землю, море і джерела вод». Ця вістка повідомляє і про те, як нам необхідно реагувати на застереження: «Побійтеся Бога», «Віддайте Йому славу», «Поклоніться Тому, Хто створив».

У вістці ж другого ангела Бог не згадується. Ця вістка про Божого противника (згадайте про Велику боротьбу). Ось як вона звучить:

Ще інший ангел, другий, слідував за ним, проголошуючи: Упав, упав великий Вавилон, який напоїв усі народи лютим вином своєї розпусти (Об'явл. 14:8).

І це не єдина згадка про Вавилон в Об'явленні. Наведемо ще декілька:

Упав, упав великий Вавилон, розпусниця! Вона стала житлом бісів, оселею всякого нечистого духа, сховищем усіх нечистих птахів і сховищем всяких

нечистих і потворних звірів. Бо вином гніву своєї розпусти напоїла всі народи, і царі землі з нею розпусту чинили, і купці землі від її розкошів збагатилися! І почув я інший голос з неба, який казав: Вийди з неї, народе Мій, щоб не був ти спільником її гріхів, і щоб ти не був захоплений її карами, бо її гріхи досягли неба, і Бог згадав про її злочини (Об'явл. 18:2–5).

Використані в текстах символи, такі як «житло бісів», «вино розпусти», «оселя всякого нечистого духа», «сховище усіх нечистих і потворних звірів», безумовно, указують на те, що Вавилон у духовному плані у великій біді. До того ж із Небес лунає заклик: «Вийдіть з неї, народе мій». У Вавилоні досі перебуває Божий народ, і Господь наказує йому вийти, доки не стане надто пізно.

Від часу будівництва Вавилонської вежі Вавилон – символ протидії Богу. Так у книзі пророка Ісаї сам сатана представлений в образі вавилонського царя: «Рання зоря, яка сходить на світанку... А ти казав у своєму розумі: Піднімуся до неба... буду такий, як Всевишній! » (Ісаї 14:12–14).

У Старому Завіті Вавилон показаний не просто як могутня імперія, а як ворог Божого народу, Ізраїлю. Вавилон захопив і зруйнував Ізраїль. Багато з використаних в Об'явленні символічних характеристик Вавилону останнього часу безпосередньо запозичені зі старозавітного Вавилону. Нижче наведемо спільні риси:

Стародавній Вавилон	Вавилон останнього часу
Великий Вавилон (Дан. 4:30)	Тасмниця: Вавилон великий (Об'явл. 17:5)

Розпуста Вавилону (Єзек. 23:17, 18)	Велика розпусниця (Об'явл. 17:1)
Дикі звірі у Вавилоні (Ісаї 13:21)	Житло бісів (Об'явл. 18:2)
Окраса царств (Ісаї 13:19; Єрем. 51:13)	Славився, розкошував (Об'явл. 18:7)
Панував над народами (Ісаї 14:6)	Панує над царями землі (Об'явл. 17:18)
Нападав на Ізраїль (Єрем. 51:49)	Нападає на Божий народ (Об'явл. 17:18)
Народи пили його вино (Єрем. 51:7)	Народи напоїв вином розпусти (Об'явл. 14:8)
Застосовував чаклунство і ворожбитство (Ісаї 47:9, 12)	Робить великі чудеса (Об'явл. 16:14; 13:13, 14)
Божий суд над Вавилоном (Єрем. 25:28–30)	Божий суд над Вавилоном (Об'явл. 18:8)
Народи проти Вавилону (Єрем. 51:27, 29)	Народи проти Вавилону (Об'явл. 17:16)
Падіння Вавилону (Ісаї 21:9)	Падіння Вавилону (Об'явл. 14:8)
Вийди з нього (Єрем. 51:6, 45)	Вийди з нього (Об'явл. 18:4)

Через століття після падіння Вавилонської імперії апостол Петро написав: «Вітає вас вибрана, як і ви, Церква, що у Вавилоні, та мій син Марко» (1 Петра 5:13). Як міг хтось бути у Вавилоні, який зник багато століть тому? Богослови впевнені, що апостол використовує це слово щодо міста Рим – столиці імперії, яка тоді, подібно до Вавилону в давнину, фактично протистояла істин-

ному Богу. За вказівкою римської влади був розп'ятий Христос (див. Марка 10:33; Матв. 20:19) і переслідували ранню християнську Церкву. На жаль, гоніння тривали й після того, як на зміну імперському Риму прийшов Рим папський, і не припинялися вони протягом довгих століть (див. Дан. 7:19–21, 24, 25; 8:10–12, 23–25).

У розділах 2, 7 і 8 книги Даниїла пророчо передвіщається історія злету й падіння світових імперій. Два цих розділи починаються з Вавилону (див. Дан. 2:36–38; 7:4), після чого записані пророцтва про інші імперії – Мідо-Персію (див. Дан. 2:39; 7:5; 8:20), Грецію (див. Дан. 2:32; 7:6; 8:21) і Рим, який у дещо видозміненій формі існуватиме аж до закінчення світу (див. Дан. 2:33, 40–43; 7:7, 8, 19–27; 8:10–12, 23–25) і відіграватиме важливу роль у подіях останнього часу. І як Стародавній Вавилон – потужна релігійна й політична сила – протидіяв Богу й переслідував Його народ, так і сучасний Вавилон діє, і з плином часу ситуація ставатиме дедалі гіршою.

У вістці другого ангела використовується ще й образ «розпусти» Вавилону. У Старому Завіті цей термін був символом невірності Богу і Його істині. Пророки використовували образ непорочної жінки (іноді нареченої) як символ Стародавнього Ізраїлю, коли той був вірний Богові (див. Єрем. 6:2). Коли ж він виявляв невірність, застосовували інший образ – образ розпусниці. Пророк Єзекіїль звинувачував Єрусалим у тому, що той чинив розпусту «з синами Єгипту», «з асирійськими синами», «...з Халдеею» (див. Єзек. 16:26–29). «Чи ти бачив, що Мені зробило поселення, Ізраїля? Вони ходили на всяку високу гору і під усяке крислате дерево, і там

чинили розпусту?» (Єрем. 3:6). Тобто образ «розпусти» передає ідею лжевчення, а також невірності Богу та Його істині як неминучого наслідку прихильності цьому лжевченню.

Тобто вигук: «Упав великий Вавилон!» у Біблії – це спосіб повідомити людям, що сили, які протидіють Богу, урешті-решт зазнають поразки, незалежно від того, що відбувається зараз. Стародавній Вавилон з його фальшивим вченням, оманами і гоніннями лише здавався незламним. Таким самим зараз може здаватися і Вавилон сучасний. Однак завдяки Ісусу і здобутій Ним на хресті перемозі гріх, зло, сатана, Велика боротьба і Вавилон кінця часу разом з усім, що йому притаманне, зникнуть навіки. І тоді на весь Усесвіт пролунає вигук: «Алилуя, бо запанував наш Господь, Бог Вседержитель! Радіймо й веселімося, віддаймо славу Йому, бо прийшло весілля Агнця, і Його дружина приготувала себе!» (Об'явл. 19:6, 7).

Третій ангел

Вістка третього ангела – це ще одне застереження:

А ще інший ангел, третій, слідував за ними, промовляючи гучним голосом: Якщо хтось поклоняється звірові та його образіві й приймає знак на своє чоло або на свою руку, то питиме вино Божого гніву, вино нерозбавлене, змішане в чаші Його гніву, і буде покараний у вогні та сірці перед свяtimi ангелами та перед Агнцем. І дим їхніх мук підіймається на віки віків. І не мають спокою ні вдень ні вночі, – ті, що поклоняються звірові та його

*образові, або коли хто приймає знак його імені!
Тут терпіння святих, які бережуть Божі заповіді
та віру Ісуса! (Об'явл. 14:9–12).*

Зверніть увагу на символіку – вона запозичена безпосередньо з біблійної історії (див. підрозділ «Поклоніння ідолу»), у якому трьох юнаків змушували «поклонитися ідолу» (див. Дан. 3:5, 7, 10, 14, 15, 18) під загрозою смерті. Застереження, яке міститься у вістці третього ангела в Об'явл. 14, перегукується і з Об'явл. 13, де, як і в Дан. 3, людей змушують поклонитися образу звіра під загрозою смерті: «Аби той, хто лише не поклониться образіві звіра, був убитий» (Об'явл. 13:15). Зверніть увагу на те, що вістка третього ангела проголошується безпосередньо після вістки про падіння Вавилону (див. Об'явл. 14:8). Яка імперія в стародавній історії примушувала до поклоніння ідолу? Вавилон (див. Дан. 3:1). Отже, примус до поклоніння об'єднує два Вавилону – стародавній і сучасний.

Трьохангельська вістка порушує важливу проблему, з якою зіткнеться світ наприкінці часу, – кому потрібно поклонятися: Творцеві чи «звірові та його образіві» (Об'явл. 14:9)? Нам потрібно прийняти рішення поклонятися Богу, нашому Творцеві. Та як це зробити? Немає більш фундаментального розпізнавального знаку Бога-Творця, ніж субота, сьомий день, благословенний і освячений від створення світу, визнаний Богом таким важливим, що наказ про нього увійшов до Десяти Заповідей! Дотримання суботи – ось головний спосіб поклоніння Творцю.

Ця глибока біблійна істина, однак, підводить нас до важливого запитання: чому християнський світ здебільшого дотримується неділі, а не суботи – біблійного знаку Бога-Творця? Наведені нижче цитати допомагають зрозуміти, чому так відбувається.

Читаємо «Катехізис про католицьку доктрину для новонаверненого» у редакції 1977 року:

«Запитання: Який день є суботнім?

Відповідь: Субота – день суботній¹⁵.

Запитання: Чому ми дотримуємося неділі замість суботи?

Відповідь: Ми дотримуємося неділі замість суботи, оскільки Католицька церква перенесла святий день із суботи на неділю»¹⁶.

Римська церква визнає, що здійснила заміну суботи на неділю. Наведемо ще одну цитату:

«Запитання: Як ви доведете, що церква має владу ухвалювати рішення щодо свят і святих днів?

Відповідь: Самим фактом зміни суботи на неділю, який приймають і протестанти; і тому вони наївно самі собі суперечать, ретельно дотримуючись неділі й порушуючи більшість інших свят, визначених тією ж церквою.

Запитання: Як ви це доводите?

Відповідь: Річ у тім, що, дотримуючись неділі, вони визнають владу церкви встановлювати свята й оголошувати нехтування ними гріхом; але водночас, не дотримуючись інших оголошених свят, вони фактично відкидають цю владу»¹⁷.

Отже, Римська церква прямо заявляє про зміну Божого Закону. Ось ще одне свідчення:

«Запитання: Чи має владу [Католицька] церква вносити будь-які зміни до Божих Заповідей?

Відповідь: Замість сьомого дня та інших визначених старим законом святкових днів церква дала припис встановити неділю і святі дні як визначені для поклоніння Богові. І нині ми зобов'язані дотримуватися їх відповідно до Божих Заповідей замість стародавньої суботи»¹⁸.

Прочитаємо висловлювання одного з видатних діячів Римсько-католицької церкви про те, що Біблія ніде не навчає дотримання неділі як дня відпочинку:

«Хіба не кожен християнин зобов'язаний святкувати неділю й утримуватися цього дня від необов'язкової фізичної праці? Хіба дотримання цього закону не є одним із найбільших наших священних обов'язків? Однак можете прочитати Біблію від початку до кінця, і ви не знайдете жодного рядка, який наказує дотримуватися неділі. Писання оголошує обов'язковим релігійне дотримання суботи – дня, який ми не святкуємо»¹⁹.

У наш час за допомогою пошукових систем в Інтернеті можна знайти безліч й інших подібних висловлювань ієрархів Римсько-католицької церкви про заміну суботи, у яких визнається, що дотримання неділі встановлено церквою, а не Богом.

Деякі протестанти знехотя погоджуються, що вшанування неділі замість суботи не має під собою будь-

¹⁵ В англійській мові використовуються два різних слова: субота як день тижня – це *Saturday*, субота в релігійному сенсі – це *Sabbath* (Прим. перекладача).

¹⁶ Piter Geiermann. *The Convert's Catechism of Catholic Doctrine* (Rockford, Illinois: Tan Books and Publishers, 1977). P. 50.

якого біблійного підґрунтя. Лідер однієї з християнських груп, які дотримуються неділі, висловився так: «Немає жодних свідчень, – писав Джеймс Уестберрі, – немає жодних заяв Ісуса, які дозволяли б таку зміну, як немає і схожих тверджень апостолів»²⁰. Слід врахувати, що ці слова звучать із вуст людини, яка святкує неділю!

У книзі «День Господній», присвяченій темі дотримання неділі, Самуель Картридж писав: «Необхідно визнати, що ми не можемо знайти будь-якого наказу припинити дотримання сьомого дня й почати дотримуватися першого»²¹. Люди не можуть знайти такого повеління, оскільки в Біблії його просто немає, ані прямо, ані побічного. Чи припускають ці протестанти (не визнаючи це прямо), що вони прийняли здійснену Римом заміну суботи на неділю?

Зміна Божого Закону

Приблизно за шістсот років до народження Христа через пророка Даниїла було дано чудове пророцтво, яке охоплювало історію світу від Стародавнього Вавилону аж до наших днів і навіть до утвердження Богом Свого вічного Царства. Це пророцтво записане в Дан. 2 і з додатковими деталями розкрито в Дан. 7. У самому пророцтві після слів про поділ Римської імперії на дер-

¹⁷ Rev. Henry Tuberville, D.D. (R.C.) (1833). P. 58.

¹⁸ *The Catholic Christian Instructed in the Sacraments, Sacrifices, Ceremonies, and Observances of the Church by Way of Question and Answer*, RT Rev. Dr. Challoner. P. 204.

¹⁹ James Cardinal Gibbons. *The Faith of Our Fathers* (1917 edition). Pp. 72, 73 (16th Edition, p. 111; 88th Edition. P. 89).

жави, з яких утворена сучасна Європа (у пророцтві названі «царствами»), сказано: «І в дні тих царів Бог підніме Небесне царство, яке не буде знищене навіки, і Його царство не залишиться іншому народові. Воно роздробить і розітре всі царства, а само підніметься навіки» (Дан. 2:44).

Надійде час, і за днів, коли ще існуватимуть держави сучасної Європи, Бог утвердить Своє Царство. І це Царство, яке покладе край існуванню всіх земних держав, стоятиме вічно. Велика ж обітниця «вічного Євангелія» полягає в тому, що вірою в Ісуса ми можемо стати громадянами цього Царства. Ісус казав: «В домі Мого Отця багато осель. А якби не так, то Я сказав би вам, оскільки йду приготувати вам місце. І коли піду та приготую вам місце, то Я знову прийду і візьму вас до Себе, щоб де Я, там і ви були» (Івана 14:2, 3).

У призначену нам оселю ми можемо не потрапити лише за власним неправильним вибором.

У пророцтві Дан. 2 вказана така послідовність світових держав:

*Вавилон
Мідо-Персія
Греція
Рим
Боже вічне Царство (де Ісус
приготував «місце» для нас).*

²⁰ James P. Westberry. «Are We Compromising Ourselves?» Sunday, April-June. 1976. P. 5.

²¹ James P. Westberry. *The Lord's Day* (Nashville: Broadman Press. 1986). P. 100.

Як уже зазначалося (див. розділ «Година Його суду»), у Дан. 7 ми бачимо ті ж імперії, що змінюють одна одну в аналогічній послідовності:

Вавилон

Мідо-Персія

Греція

Рим

*Боже вічне Царство (де Ісус
приготував «місце» для нас).*

В обох пророцтвах Рим постає останньою державою, яка прийде на зміну Греції і залишиться до того часу, поки Бог не створить Своє «царство, яке не зруйнується повіки» (Дан. 2:44). Хоч Римська імперія припинила своє існування 1500 років тому, держави, які виникли на її місці і тривалий час підконтрольні Папі Римському, існують і дотепер. Останнім часом посилюється й політична роль Ватикану.

Дан. 7 використовує іншу символіку. Це пророцтво детальніше, ніж Дан. 2, розповідає про описані царства, насамперед про останнє з них – Рим. Особливий інтерес представляє опис малого рогу – релігійно-політичної влади Римо-католицької церкви. У пророцтві вказано, що ця влада буде «гнобити святих Всевишнього» (Дан. 7:25). Далі в тому самому вірші, де йдеться про гоніння на народ Божий, міститься пророцтво, що малий ріг «задумає змінити часи та закон» (Дан. 7:25). Значення цього вірша можна зрозуміти, якщо взяти до уваги всі розглянуті нами вище цитати (див. підрозділ «Третій ангел», це підрозділ цього розділу), у яких ієрархи Римо-католицької церкви визнають, що заміна суботи на не-

ділю була здійснена рішенням церкви. Як протестанти, так і католики визнають, що дотримання цього дня не має під собою біблійного підґрунтя.

У Дан. 7:25 ідеться про те, що малий ріг «задумає змінити часи та закон». Закон Божий, зокрема й заповідь про суботу як святий день, написав на кам'яних скрижалях Сам Бог. Мойсей сказав про це так: «Господь дав мені дві кам'яні скрижалі, написані Божим пальцем, і написав на них усі слова, які Господь оголосив вам на горі» (П. Зак. 9:10; див. також Вих. 31:18). Те, що було написано Богом, людина не має права змінювати. Та що важливіше – ця спроба змінити часи й закон представлена саме як спроба. *Спробувати і зробити* – не одне і те ж саме! Римо-католицька церква спробувала змінити закон, але цю підробку викриває Біблія, і кожен, хто читає Слово Боже, може виявити це. Божий Закон, представлений у Святому Письмі, незмінний.

Смерть Ісуса на хресті за гріх, який «є беззаконня» (1 Івана 3:4), доводить непорушність Божого Закону. Хіба не можна було змінити Закон і в такий спосіб розв'язати проблему гріха, щоб Ісус не помирав (див. 1 Кор. 15:3)? Таке вирішення проблеми здається привабливим, але воно було неможливим з тієї причини, що Божий Закон незмінний. Якщо Сам Бог пішов на смерть, але залишив незмінним Закон, тоді за яким правом люди наважуються на його зміну? Якщо хтось стверджує, що замінив суботу на неділю, або якщо більшість вважає, що це можливо, то від цього неділя суботою не стає. Це точно так само, як спробувати своїм рішенням скасувати або змінити закон тяжіння і думати, що вна-

слідок нашого рішення предмети перестануть падати на землю. Божий Закон залежить тільки від Бога і ніяк не залежить від людини, ким би ця людина не була.

Спроба підміни в Божому Законі набуде доленосного значення в останній час, коли весь світ поклонятиметься звірові та вживатиме заходів, «аби той, хто лише не поклониться образіві звіра, був убитий» (Об'явл. 13:15). Саме від цього поклоніння застерігає вістка третього ангела (Об'явл. 14:9–11). Люди повинні поклонятися «Тому, Хто створив небо, і землю, і море, і джерела вод» (в. 7). Таке поклоніння своїм корінням сягає в перший тиждень історії світу – тиждень творіння: «І поблагословив Бог сьомий день, і освятив його, бо того дня відпочив Він від усіх Своїх діл, які почав Бог творити» (Бут. 2:3). Потім цей день увічнений у четвертій заповіді Закону Божого: «Адже за шість днів Господь створив небо, землю, море і все, що в них, а сьомого дня Він відпочив. Тому Господь поблагословив день суботній і освятив його» (Вих. 20:11).

Поклонитися образіві звіра чи поклонятися Творцеві? Або одне, або інше. Ось той вибір, який стоїть перед усім світом.

Знак звіра

Об'явл. 13 значною мірою використовує символіку, запозичену з Дан. 7, зокрема образ малого рогу або звіра, що переслідує Божий народ. Він буде «гнобити святих» (Дан. 7:25), «вести бій зі святими» (Об'явл. 13:7). Цьому звірові буде завдана серйозна рана, але він зу-

міє від неї зцілитися (див. Об'явл. 13:3) і в останні дні історії знову почне відігравати важливу роль у світі. На першому плані буде питання поклоніння, і завдання Трьохангельської вістки полягає в тому, щоб застерегти світ щодо цієї нової небезпеки від звіра. Трьохангельська вістка не тільки застерігає від поклоніння «звірові та його образу» (Об'явл. 14:9, 10), а й закликає людей поклонитися «Тому, Хто створив небо, і землю, і море, і джерела вод» (в. 7), що безпосередньо пов'язане з дотриманням суботи.

На важливість дотримання суботнього дня, про що йдеться в четвертій заповіді Закону Божого, у Трьохангельській вістці вказує і фраза: «Тут терпіння святих, які бережуть Божі заповіді та віру Ісуса!» (Об'явл. 14:12). На противагу тим, хто вклоняється звірові та його образу, Божий народ має «віру Ісуса» й виконує Божі Заповіді, зокрема й повеління про суботу, що вказує на Нього як на «Того, Котрий створив небо, і землю, і море, і джерела вод» (в. 7). Саме цю заповідь намагалася змінити Римо-католицька церква.

Однак чи можливо, щоб питання поклоніння було пов'язане з одним із днів тижня – суботою або неділею? Так, оскільки немає більш фундаментального розпізнавального знаку Бога як Творця, ніж субота, тому що цей знак був обраний Самим Творцем. І будь-яка спроба тієї чи іншої сили або влади відмовитися від цього знаку – це спроба чинити опір Божому рішення про те, як потрібно Його шанувати, крім того, це спроба привласнити собі право вирішувати, як Йому поклонятися. Єдиним ще більш фундаментальним рівнем є Сам Бог.

Однак Він недоступний для будь-якої влади, небесної чи земної, і тому Божі противники намагаються підібратися якомога ближче до основоположного відмітного знаку Його як Творця.

Наскільки важливим для біблійної віри є поклоніння Богові як Творцеві? Це настільки важливо, що Бог звелів щотижня відводити йому одну сьому частину всього нашого життя; навіть важко уявити, щоб у центрі боротьби щодо питання поклоніння було щось інше.

У біблійній історії субота неодноразово ставала каменем спотикання для людей з різних причин. Найчастіше суперечки стосувалися того, що означає її дотримання. Так в Івана 9 ідеться про те, як Ісус у суботу зцілив сліпу від народження людину. Це було найбільше чудо: «Споконвіку не чувано, щоб хтось відкрив очі тому, хто народився сліпим» (Івана 9:32). Однак як на це відреагували юдейські вожді? Вони звинуватили Ісуса в порушенні суботи, сказавши: «Ця Людина не є від Бога, бо не дотримується суботи» (в. 16). Унаслідок цього виник конфлікт. Юдейські традиції щодо суботи переважно були орієнтовані на виконання букви закону, тоді як Ісусу важливо було відкрити її дух. Зціленням сліпого від народження Ісус прагнув звернути увагу на те, що субота покликана слугувати «радісним, святим днем», як писав пророк Ісаї (див. Ісаї 58:13), нести радість і звільнення, замість того щоб бути тягарем через зайві, які не ґрунтуються на Біблії, обмеження. Саме такими почуттями – радістю, миром у Богові, відчуттям спокою в Його присутності – має бути наповнене наше поклоніння Богові в суботу.

Ісус вважав питання правильного дотримання суботи таким важливим, що через деякий час після описаного випадку знову здійснив зцілення в суботу.

І вирушивши звідти, Він прийшов до їхньої синагоги; там був чоловік, який мав суху руку. І щоб Його звинуватити, запитали, кажучи: Чи годиться в суботу оздоровлювати? А Він сказав їм: Чи є хтось між вами, що має одну вівцю, і коли вона в суботу впаде в яму, то не візьме та й не витягне її? А наскільки ціннішою за вівцю є людина! Тому годиться і в суботу робити добро. Тоді каже чоловікові: Протягни свою руку. Той простягнув – і вона стала здоровою, як і друга (Матв. 12:9–13).

Знову Ісус прагне звернути увагу юдеїв на те, що субота повинна бути днем милосердя й нести радість спасіння людині, а не використовуватися для її гноблення.

У цій історії цікаво те, як на здійснене Ісусом чудо відреагували релігійні діячі: «А фарисеї вийшли і вчинили проти Нього змову – як Його погубити» (в. 14). Лишень вдумайтесь в ці слова – убити Ісуса через те, що Він інакше розумів, як необхідно дотримуватися суботи! Урок Ісуса про милосердя вони повністю знехтували.

Схожа реакція описана в Івана 5:1–16, де після чудового зцілення в суботу релігійні діячі почали «переслідувати Ісуса й намагалися Його вбити за те, що робив таке в суботу».

Отже, конфлікт між Ісусом і юдейськими вождями з приводу суботи загострювався. Вони почали обду-

мувати плани про фізичне усунення Ісуса. Щось схоже станеться і в останній час. Питання також стосуватиметься суботи, але вже в зовсім іншій площині. На відміну від юдейських вождів, які вважали, що вони своїми традиціями стоять на сторожі суботи, Божі противники останнього часу нав'язуватимуть народам неділю на противагу суботі. Насправді ж неділя як постанова не Божа, а людська, слугує ознакою не Бога, а людини – релігійно-політичної сили, яка її заснувала. У книзі Об'явлення цей знак названий знаком звіра.

І робить так, щоб усім – малим і великим, багатим і бідним, вільним і рабам – було дано знак на їхній правій руці або на їхніх чолах; і щоб ніхто не зміг нічого купити, ні продати, а тільки той, хто має знак імені звіра або число його імені (Об'явл. 13:16, 17).

Протягом століть висували припущення про те, що ж означає «знак на їхній правій руці або на їхніх чолах». Проте ці припущення звернені лише до того, що вже було в історії, але ж майбутнє не стане копією минулого. Однак, беручи до уваги принцип, за яким ключі для тлумачення Об'явлення слід шукати в Старому Завіті, ми можемо знайти вказівки на те, про що ж ідеться в цьому уривку.

Коли ізраїльтяни готувалися увійти до Обітованого краю, їхній вождь Мойсей укотре нагадав їм про необхідність дотримання Божих Заповідей. Він сказав: «Закарбуйте ці слова у своєму серці й у своїй душі. Прив'яжіть їх як знак на своїй руці, і нехай вони будуть

непорушними перед вашими очима» (П. Зак. 11:18). Євреї сприйняли ці слова буквально, і досі найбільш ортодоксальні з них пов'язують на чоло й руку так звані філактерії (тфілін) – маленькі коробочки зі шматочками пергаменту, на яких написані уривки з Божого Закону. Мойсей закликав помістити Закон Божий «в серці... й у своїй душі». Це означає, що вірність Божому Законові мала виявлятися в житті і вчинках людей, а зав'язані на руку й чоло уривки Божого Закону лише виконували роль зовнішнього знаку цієї вірності. Дотримання суботи в останній час виконуватиме ту саму роль: воно стане зовнішнім видимим знаком справжньої вірності, яка походить від серця і душі, знаком глибоких і живих взаємин Божих дітей зі своїм Творцем. Водночас воно стане знаком, що дає змогу відрізнити тих, які «березуть Божі заповіді та віру Ісуса», від тих, хто «поклоняється звірові та його образіві» (Об'явл. 14:11, 12).

І, звичайно ж, постає питання: як таке може статися в нашому освіченому цивілізованому світі? Біблія загалом і книга Об'явлення зокрема не дають детального пояснення цьому. Особливість біблійних пророцтв у тому, що вони переважно відповідають на запитання «що?», замовчуючи те, як це станеться. Однак останні події глобального масштабу, такі як пандемія COVID-19, показали, як швидко все у світі може змінитися і як легко можна нав'язати світу обмеження, які в нормальних умовах здалися б людям абсолютно неприйнятними. Будь-яка неординарна подія, яка стосується всього світу, може залякати людство настільки, що воно буде готове прийняти навіть немислимі заборони й обмежен-

ня. На тлі реакції на COVID-19 пророцтво про прийняття людством знаку звіра, про яке застерігає Трьохангельська вістка, зовсім не здаються фантастичними.

Терпіння святих

Трьохангельська вістка починається з «вічного Євангелія» (Об'явл. 14:6), а завершується такими словами: «Тут терпіння святих, які бережуть Божі заповіді та віру Ісуса!» (в. 12). Віра («віра Ісуса») і послух («бережуть Божі заповіді») – це не що інше, як Євангеліє, «Вічне Євангеліє». «Віра без діл – мертва», – читаємо в Біблії (Якова 2:26). Проявом нашої віри в Бога є вірність Йому.

Водночас нам треба розуміти, що «Законом ніхто не оправдується перед Богом, то це ясно, оскільки праведний житиме вірою» (Гал. 3:11). Послух Богу необхідно сприймати не як засіб спасіння, а як природний наслідок живої віри. Саме така віра, яка підтверджується ділами й виявляється в них, – справжня.

Важливо те, що Трьохангельська вістка закликає не просто до вірності Богу загалом, а до дотримання конкретних заповідей. І в книзі Об'явлення можна знайти вказівки на окремі з Десяти Заповідей. Перший ангел закликає поклонитися Богу (див. Об'явл. 14:7), що безпосередньо пов'язане з першою заповіддю (див. Вих. 20:1, 2). Як уже неодноразово зазначалося, у вістці першого ангела використана термінологія із заповіді про суботу. Третій ангел застерігає від поклоніння «звірові та його образів», що перегукується із другою заповіддю, яка забороняє поклоніння іншим богам, їхнім

зображенням чи статуям (див. Вих. 20:4–6). В Об'явл. 9:20, 21 згадується те, що стосується відразу трьох заповідей Божого Закону, – убивство, крадіжка і перелюб.

Така конкретика свідчить про те, що Божі Заповіді важливі для людства. Уявіть наш світ, у якому люди б дотримувалися Божих Заповідей. Якби ніхто не порушував шостої заповіді (не вбивай), сьомої (не чини перелюбу), восьмої (не кради) і дев'ятої (не говори неправди), наше існування здавалося б раєм порівняно із сучасною реальністю. Звичайно, людина непостійна й через схильності неспроможна досконало виконати Закон Божий. Однак Бог і це передбачив у Своєму Плані спасіння. Добра вістка «вічного Євангелія» полягає в тому, що «віра Ісуса», віра в те, що праведність Христа покриває наш гріх, віра, яку ми сприймаємо на глибокому духовному рівні, змінює нас зсередини, роблячи новими людьми з новим характером, новими бажаннями й мотивами. Вона змінює наші життєві цілі, цінності й орієнтири. Вона пробуджує в нас нові мрії, формує нові пріоритети. Урешті-решт той, хто по-справжньому прийняв Христа і повірив у Нього, стає новою особистістю. І, як писав апостол Павло, «хто в Христі, той нове творіння; давнє минуло, – ось постало все нове» (2 Кор. 5:17).

Ставши новою людиною, віруючий уже не може жити колишнім життям. Він не вбиватиме, не красти-ме, не чинитиме перелюбу. Він – «нове творіння», нове Боже творіння. Така людина вирвалася із сатанинських кайданів гріха і з радістю підкоряється своєму новому Володарю – Ісусу Христу, своєму Спасителю й захис-

нику на всесвітньому суді. Можливо, життя на грішній Землі і змушує його часом помилятися, але ці помилки не приводять до зречення від Бога. Навпаки, вони спонукають до покаяння й усвідомлення необхідності в ще тіснішому зв'язку з Богом.

Біблія сповнена запевнень у тому, що віруюча людина, яка стала новою особистістю в Христі, не буде залишеною без допомоги в духовній боротьбі й неодмінно переможе в ній, як переміг і Сам Христос. Ось деякі з них:

Вам випало лише людське випробування. Та вірний Бог не допустить, щоб ви випробовувалися понад міру, але при випробуванні дасть і вихід, аби ви могли його витримати (1 Кор. 10:13).

Бо кожний, хто народився від Бога, перемагає світ. А перемога, що перемогла світ, – це віра наша! (1 Івана 5:4).

Усе можу в Тому, Хто мене зміцнює, – в Ісусі Христі (Филп. 4:13).

Знаємо, що стара наша людина розп'ята разом з Ним, щоб гріховне тіло позбавити влади, щоб ми більше не служили гріхові (Римл. 6:6).

А Тому, Хто може зберегти вас від падіння і поставити перед Своєю славою непорочними в радості (Юди 24).

Ми не можемо дотримуватися Божих Заповідей настільки досконало, щоб завдяки цьому спастися. Тому в Божому Плані спасіння досягається вірою, а не ділами Закону. Як писав апостол Павло, ми «вважаємо, що людина оправдується вірою – незалежно від діл Закону»

(Римл. 3:28). Якби діла закону могли нас виправдати, навіщо було Ісусу йти на хрест? Чому б Йому просто не прийти на Землю показати, як потрібно дотримуватися Закону, а потім повернутися на Небо? Однак як би ми не потребували прикладу благочестивого життя, ми не змогли б отримати спасіння, якби за нас не помер Ісус. Його смерть стала платою за наші гріхи. І ті, хто приймає цю найбільшу жертву, покликані до того, щоб на цю Божу любов відгукнутися своєю любов'ю.

А як відгукнутися любов'ю на Божу любов? Христос дав чітку відповідь на це запитання: «Якщо любите Мене, ви будете дотримуватися Моїх заповідей» (Івана 14:15). Таких людей, «що дотримуються Божих заповідей та віри Ісуса», у Трьохангельській вістці названо святими (див. Об'явл. 14:12).

ЗАМІСТЬ ЕПІЛОГУ

Наш нинішній світ не стане кращим. Пророк Даниїл попереджав, що до кінця земної історії «буде час скрути – скрути, якої не було, відколи постав народ на землі, аж до того часу» (Дан. 12:1). Розв'язанням цієї проблеми моральної деградації світу, його поступового занурення в зло стане Боже втручання. Бог Своєю рукою покладе край історії нинішньої Землі, щоб створити Нову Землю. Про це ясно говорить Біблія:

Адже буде нове небо і нова земля, і не згадають попереднього, і не прийде воно на їхнє серце (Ісаї 65:17).

Ми за Його обітницею чекаємо нових небес і нової землі, в яких проживає праведність (2 Петра 3:13).

І я побачив нове небо і нову землю. Бо перше небо і перша земля проминули, і моря вже не було... І Він обітре кожную сльозу з їхніх очей, і більше не буде смерті, ні страждань, ні голосіння, ні болю, – вже більше не буде, бо перше минулося (Об'явл. 21:1, 4).

Не буде смерті? Не буде страждань? Болю? Ми, люди, для яких смерть, смуток і біль є нормою, неспроможні таке собі уявити!

Однак зауважимо, що цього «першого» не мало бути. Воно ввійшло в нашу земну реальність не за планом Бога, а всупереч йому. І воно закінчиться, зникне, мине, бо чуже для того славного світоустрою, який був задуманий Богом спочатку й урешті-решт затріумфує навіки. Про це свідчить обітниця з «вічного Євангелія», яке було сформульоване ще «перед вічними часами» (2 Тим. 1:9). Саме на цей новий чудовий світ указує Трьохангельська вістка. Про це мріяли пророки, до цього були спрямовані їхні видіння, про це вони писали й проповідували. І заради цього, зрештою, помер Ісус. «Вдоволений споглядатиме Він на працю життя Свого, а ведучи до пізнання Бога, Він, Праведник, Слуга Мій, оправдає многих, гріхи ж їх понесе на Собі» (Ісаї 53:11, пер. П. Куліша). І ми, що приймаємо цю працю Його життя, можемо з вірою дивитися в майбутнє в очікуванні того славного моменту, коли наш Спаситель прийде на Землю, коли ми побачимо Його й радісно вигукнемо:

Ось наш Бог, на Якого ми покладали надію, і ми раділи нашим спасінням! (Ісаї 25:9).

**Вістка надії
для сучасного світу**

Гольдштейн Кліффорд

Директор видавництва **В. Джулай**

Головний редактор **Л. Качмар**

Коректура: **І. Джердж, О. Мехоношина**

Комп'ютерна верстка: **Т. Романко**

Відповідальна за друк **Т. Грицюк**

Формат 84x108/32. Папір газетний. Друк офсетний.

Підписано до друку 30.11.2021 р. Гарнітура Yefimov Serif.

Наклад 19 000 прим.

Свідоцтво: серія ДК № 787 від 28.01.2002 р.

Видавництво «Джерело життя»

04071, м. Київ, вул. Лук'янівська, 9/10-А

тел. (044) 425-69-06, факс 467-50-64, e-mail: dzherelo@ukr.net